

EMLÉK-ŐR

A NEMZETI ÖRÖKSÉG INTÉZETE IDŐSZAKI KIADVÁNYA

2021/2. SZÁM

EMLÉKEZETPEDAGÓGIA
a jövő szolgálatában

A CSALÁD
és a nemzeti emlékezet

A HAZAI IFJÚSÁGKUTATÁS
eredményei

Nemzeti Örökség
Intézete

Tartalom

Köszöntő	01
Emlékezetpedagógia: út az erős nemzettudatú Magyarország jövőjéhez	02
(Móczár Gábor)	
Családokon átívelő nemzeti emlékezet	06
(Fűrész Tünde)	
A magyar fiatalok büszkék a magyarságukra	08
(Mráz Ágoston Sámuel)	
A Rákóczi Szövetség együttműködése az oktatási intézményekkel	12
(Csáky Csongor)	
Hitelesen föltárt kölcsönhatások. A Petőfi Irodalmi Múzeum gyerekeknek kínált programjai	16
(Dr. Pál-Lukács Zsófia)	
A Hazáért körút	20
(Dr. Görög István)	
„Lelkükben megtartották 1956 októbere reménységét és eltörölhetetlen emlékét”	22
(Batalka Krisztina)	
Tapasztalatok és javaslatok az emlékezetpedagógiához	24
(Takács Róbert)	
Diákcsoportok a Nemzeti Gyászparkban	26
(Szabó Viktor PhD)	
Kincskereső játék a Fiumei Úti Sírkertben	28
(Chapó Ibolya)	
Pedagógus Arcképcsarnok	30
(Farkas Edit)	
Katolikus mementók az egykori köztemetőben. A NŐRI Füzetek új számai	32
(Gyökös Eleonóra)	

Köszöntő

„Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában. Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink tehetségükkel, kitartásukkal és lelkierejükkel ismét nagyra teszik Magyarországot.”

(Magyarország Alaptörvénye)

Fiatalként egy nemzeti ünnepen papíráslót készíteni, ünnepi műsort előadni, virágot vinni a szabadságharcosaink sírjaihoz magától értetődő dolog. Felnőve egyre többször fogalmazódik meg bennünk a kérdés: miért fontos a nemzeti emlékezetünk továbbadása?

Erre a kérdésre akkor kristályosodik ki az ember fejében a válasz, amikor ideiglenesen országának határain túl tartózkodik. A természetesnek vett dolgok jelentőségét csak akkor érezzük át, amikor nélkülöznünk kell őket. A szabadság, a nemzeti önrendelkezés és öntudat mind olyan tényezők az életben, amelyeket természetesnek vesszünk, miközben tudatosan óvnunk kell őket, hogy fennmaradjanak.

Ugyanúgy természetesnek vesszük és bele sem gondolunk abba, hogy milyen gazdag a magyar nemzeti örökség. A Mezőségtől Mezőtúrig élő és lélegző

népi kultúra köt össze bennünket: néptáncunk és népzene, közös nyelvünk és szokásvilágunk. Képzőművészetünk, épített örökségünk a több évezredes múltunk lenyomatai, amelyek meghatározzák az öntudatunkat, valamint tájékozódási alapot adnak a világ útvesztőjében.

Életem egyik legmeghatározóbb élménye a *Határtalanul* program keretében tett utam volt, ahol első ízben találkozhattam székely magyar emberekkel. Számukra magyarul beszélni, őrizni a 101 éve felállított kopjafát, a magyar sírfeliratot, az emlékművet a falu közepén vagy a keresztet az országút szélén nem magától értetődő valóság, hanem az identitásuk, a kultúrájuk, szellemük látható szimbóluma, amelyet minden nap meg kell védeni a pusztulástól. Egy ilyen élmény megtanítja, hogy védenünk kell a kialakult közös nemzeti alapunkat, amelyről át tudjuk látni tágabb környezetünket, ugyanis ettől érezzük otthon magunkat Európában és a világban.

Nemrég valaki megkérdezte tőlem, hogy szerintem mi lesz a legnagyobb kihívás a fiatalokra nézve az elkövetkezendő tíz-húsz évben. Kényelmes lett volna olyan sokszor ismételve-

RÁCZ ZSÓFIA

fiatalokért felelős helyettes államtitkár

tett, mindenki által ismert problémákat mondani, mint a munkanélküliség, az oktatás digitalizációja vagy akár a globális felmelegedés. Véleményem szerint azonban a legnagyobb kihívás számunkra az, hogy tudunk-e majd annyira rajongani a saját nemzetünkért, mint amennyire rajongunk a globális trendekért? Ma, amikor már mindenki világpolgárrá szeretne válni, megmarad-e bennünk a vágy, hogy előbb legyünk magyarok, s aztán világpolgárok?

Emlékezetpedagógia: út az erős nemzettudatú Magyarország jövőjéhez

A Nemzeti Örökség Intézetének egyik legfontosabb küldetése a nemzeti emlékezet kultúrájának széles körű terjesztése és a jövő generációjának történő átadása. Kiemelten fontosnak tartjuk a fiatalok bevonását, és hisszük, hogy élményalapú tanulással mélyebb és elhivatottabb tudást lehet átadni. A múzeum-pedagógiai és élményalapú oktatás tapasztalatait és jó gyakorlatait átemelve a NÖRI olyan emlékezetpedagógiai módszer kidolgozását kezdte meg, melynek célja múltunk megismerése mellett a nemzeti identitás erősítése is.

A NÖRI emlékezetpedagógiája

Weöres Sándor szerint „az egyetlen igazi tanulás: a lényünkben szunnyadó tudásnak tevékeny ébresztése.” A NÖRI célja éppen ez: tevékeny, befogadhatóvá és elsajátíthatóvá tenni történelmi nagyjaink emlékét, kilépve a történelemkönyvek – hasznos – leiratából és közelebb hozni a hőseinket, a nagy eseményeinket a legfiatalabb generációhoz. Az, hogy az iskolások ellátogatnak az Egri várba vagy Ópusztaszerre, évek óta bevett gyakorlat az iskolákban. Mindkét helyszín nemzeti emlékhely, egy a 21 nemzeti emlékhely közül. Jelenleg a nemzeti emlékhelyek mellett 55 történelmi emlékhelyünk van, amelyeket ugyanúgy szeretnénk becsatornázni a készülő programba, mint a Nemzeti Sírkertet. Fontos stratégiai célunk emellett, hogy a nemzeti sírkertbe sorolt sírokat, illetve az azokban nyugvó személyeket szintén beemeljük emlékezetpedagógiai programunkba, vagyis, hasonlóan az emlékhelyekhez, olyan nagyjaink sírjait,

mint például Kölcsey Ferenc, Kazinczy Ferenc, Benczúr Gyula, Eötvös József és Széchenyi István, minden középiskolás felkeresse. Hiszen ezeken a helyszíneken nemcsak az adott személyt lehet közelebb hozni a fiatalokhoz, hanem a kort is, amelyben élt. Olyan kérdéseket is meg lehet vitatni a helyszínen, például a Fiumei Úti Sírkertben,

hogy vajon miért magasabb Kossuth Lajos mauzóleuma tíz centiméterrel, mint Deák Ferencé. Hogy ki és hogyan temette el első miniszterelnökünket, a mártírhalált halt gróf Batthyány Lajost. Hogy hogyan valósult meg Arany János végakarata még úgy is, hogy nem a Margitszigeten nyugszik. Hogy miért ellentmondásos az, hogy Görgei Artúr

Móczár Gábor főigazgató gyerekcsoportot fogad a Fiumei Úti Sírkertben az Emlékhelyek Napján
Fotó: Szülők Háza Alapítvány

a Fiumei Úti Sírkert egyik legimpozánsabb helyén nyugszik egy egyszerű kereszt alatt. Ez mind olyan megvilágítás, amely részletkérdésnek tűnhet, de ismeretükkel a magyar történelem vagy az adott személy életútjának egy-egy részletére és annak okaira is választ kaphatunk.

Nézőpont Intézet: a fiatalok érdeklődnek a történelem iránt

Emlékezetpedagógiai programunk kidolgozása előtt egy reprezentatív kutatást készítettünk a Nézőpont Intézettel közösen a 16-29 évesek között. A felmérés a nemzeti identitás és az emlékezőskultúra fontosságát vizsgálta a fiatalok körében. Az eredmény nagyon reményt keltő, hiszen világosan kiderült, hogy a mai fiatalok nagyon is érdeklődnek a magyar történelem iránt és nyitottak a befogadásra. A kutatás eredményeit összegezve világosan látszik, hogy ez a korosztály akkor tud kötődni a magyar hőshöz, ha érzelmileg közelebb hozzuk őket. Ebben a pedagógiának, és kifejezetten a most formálódó emlékezetpedagógiának, illetve a történetmesélésnek, „storytelling”-nek nagy szerepe van. A fiatalok megkérdezése során

Piarista diákcsoport a Fiumei Úti Sírkertben
Fotó: Csapó Viktória

az is kiderült, hogy fontosnak tartják a nemzettudat fejlesztését, az identitás ápolását pedig kifejezetten elengedhetetlennek érzik.

A kutatás eredményeinek összegzése után a következő lépés az eszközök kiválasztása lesz. Ma már alapvető tudás, hogy a fiatalokat a digitális eszközökkel könnyebb megszólítani, így természetesen ezeket is használjuk majd az emlékezetpedagógiában. Emellett a közösségi média nyújtotta lehetőségek kiaknázása is elkerülhetetlen. Mi ezeken túl hisszük, hogy

a személyes bevonás erősebb kötődést eredményez. Eötvös Loránd mondta, hogy „többet lát egy ország természeti szépségeiből az az utas, ki tapasztalt vezető kíséretében tervszerűen megválasztott ösvényeken bejárja annak néhány legérdekesebb vidékét, mint az, aki végig nyargal minden szélesre taposott országútján.” A NÖRI ebben a „tapasztalt vezetőben” hisz, ehhez dolgozzák ki módszertanát és keres partnereket. Elsősorban ilyen partnereink a tanárok, azok a pedagógusok, akiknek nemcsak a tapasztalatuk, tudásuk

Nemzeti Emlékhelyen történő pedagógiai foglalkozás
Fotó: Kapusi Zoltán

van meg ehhez az együttműködéshez, de az elengedhetetlen személyes kapcsolat is a fiatalokhoz. Ennek érdekében a megújult NÖRI továbbképzéseket és komplett pedagógiai csomagot kínál majd a pedagógusoknak. Hosszú távú terveink szerint a Fiumei Úti Sírkertben olyan modern oktatótermekkel felszerelt látogatóközpontot hozunk majd létre, amely nemcsak egyszerre több osztálynyi diák emlékezetpedagógiai foglalkozására, hanem a pedagógusok továbbképzésére is alkalmas lesz.

Emellett ebben a munkában fontos partnereinknek tekintjük magukat a fiatalokat. Meggyőződésünk, hogy kortársaiktól sokkal inkább elfogadják számunkra, idősebb generáció számára egyértelműnek tűnő tényeket. Ezért emlékezetpedagógiai programunk kidolgozásában együttműködünk olyan szervezetekkel is, akik kapcsolatban állnak azokkal a fiatalokkal, akik elkötelezettek az erős nemzettudatú Magyarország mellett. Az ő meggyőző erejük olyan erőforrás számunkra, amelynek kiaknázásával a következő generáció nemcsak megismeri nagyjainkat, hanem követendő példaként te-

kintenek majd rájuk. Ilyen partnerünk a Rákóczi Szövetség, a Történelemtanárok Egyesülete és nem utolsósorban Rácz Zsófia, fiatalokért felelős helyettes államtitkár és munkatársai is.

Az emlékezetpedagógiai módszertan kidolgozásában nagymértékben számítunk partnerintézeteinkre is, illetve az emlékhelyek fenntartóira, akiknek többéves gyakorlatuk van abban, hogy iskoláskorú fiataloknak élményszerű oktatást nyújtsanak. A jó gyakorlatok megosztása érdekében a Nemzeti Örökség Intézete november 25-én emlékezetpedagógiai konferenciát szervez, amelyen lehetőség lesz a már kidolgozott gyakorlatok bemutatására és a tapasztalatcserére is.

Élményalapú pedagógia

Emlékezetpedagógiai programunk keretében nemcsak az emlékhelyek és a Nemzeti Sírkertbe sorolt nagyjaink ismertté tétele és felkeresése a célunk, hanem az is, hogy a fiatalok egy kidolgozott módszertan alapján, tevékenyen is részt vegyenek ezeknek a síroknak a gondozásában. Bízunk abban, hogy munkánkban segítségünkre lesznek a középiskolák, kiemelten azok

az intézmények, amelyekben a történelem és magyar irodalom mint kulcsfontosságú tantárgyak mellett kapcsolódó szakterületeket, mint például kertészetet vagy műemlékvédelmet is tanulnak. Célunk, hogy a nemzeti tanterv részeként kötelező közösségi munka keretében tudjanak a fiatalok a lakóhelyükhöz közel eső területeinken nyári munkát végezni. A Nemzeti Sírkert 6000 sírt számlál országosan közel 700 temetőben, így minden középiskolás talál a lakóhelyéhez közel olyan síremléket, amely a Nemzeti Sírkert részeként védett.

Az emlékezetpedagógiát elengedhetetlennek tartom a jövő generáció magyarjainak nevelésében. Hiszen erős nemzettudatú Magyarországot kevés örökbe adni a következő generációknak, ha nem tanítjuk meg nekik, hogyan ápolják, hogyan nyerjenek történelmünkéből, nagyjaink életéből saját tapasztalatot és hogyan adják ők is örökölni majd gyermekeiknek. Ez a mi elsődleges feladatunk.

Móczár Gábor

Nemzeti Örökség Intézete, főigazgató

Diákcsoport a Fiumei úti sírkertben
Fotó: Csapó Viktória

I. NEMZETI EMLÉKEZETPEDAGÓGIAI KONFERENCIA

2021. NOVEMBER 25.

MEGNYITÓ

10:00–10:05 Kisfaludy László köznevelésért felelős helyettes államtitkár, Emberi Erőforrások Minisztériuma: Köszöntő

10:05–10:15 Móczár Gábor főigazgató, Nemzeti Örökség Intézete: Témafelvezető előadás

10:15–10:25 Szöllősi György elnök, Magyar Sportújságírók Szövetsége: November 25. szerepe a nemzeti emlékezetben

DÉLELŐTTI ÜLÉSSZAK

10:25–10:45 Bellavics István igazgató, Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság:
„Nemcsak kövezés volt a célunk...” Egy kulturális igazgatóság kialakítása és lehetőségei az Országházban.

10:45–11:05 Arató György történész, tudományos titkár, Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala:
A kommunista diktatúra kutatásának problémái a Nemzeti Emlékezet Bizottsága ismeretterjesztő és pedagógiai tevékenységében

11:05–11:20 Dr. Péterfi Gábor történelemtanár, Történelemoktatók Szakmai Egyesülete:
Aktív tanulás történelemből

11:20–11:35 Dr. habil. Kaposi József elnök, Magyar Történelmi Társulat, Tanári Tagozat; habilitált egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem:
Változó történelemtanítás Magyarországon – Trendek, mozaikok, mintázatok

11:35–11:45 Vita, hozzászólások

11:45–12:30 „Hittel, ésszel, szívvel a hazáért” – kerekasztal-beszélgetés:

Mihalina László elnök-lelképásztor, Mezőtúri Református Látogatóközpont Ókőnyvtár és Iskolatörténeti Kiállítás

Filus Erika igazgató, Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum (Kiskőrös)

Gergely János szakmai igazgató és Pál Imre Deák kutató, helytörténész, Deák Ferenc Kúria és Múzeum (Kehidakustány)

Borókay Zsófia múzeumpedagógus-művészettörténész, Evangélikus Országos Múzeum (Budapest)

EBÉDSZÜNET

DÉLUTÁNI ÜLÉSSZAK

13:15–13:35 Barkó Ágoston igazgató, Tihanyi Bencés Apátsági Múzeum:

A királyőrző apátság – jó gyakorlatok Tihányban a tantermen kívüli történelemoktatás és a nemzeti identitás megerősítése terén

13:35–13:55 Rab Irisz múzeumpedagógus, Ópusztaszer Nemzeti Történeti Emlékpark:
KerekEmese történelmi-, néprajzi- és természetismereti vetélkedősorozat

13:55–14:15 Dr. Görög István ügyvezető, Katonai Emlékpark, Pákozd:
„Hazáért körút” - egy program, ami már teljesít

14:15–14:25 Vita, hozzászólások

KÁVÉSZÜNET

14:55–15:30 „Királyi várak és kastélyok” – kerekasztal-beszélgetés:

Dr. Ujváry Tamás ügyvezető igazgató, Gödöllői Királyi Kastély

Princz Diána NKVP Projekt és Beruházási Főosztály turisztikai menedzser, Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft.

Zöldi-Birkás Éva Kommunikációs és Közművelődési Osztály vezetője, Szent István Király Múzeum (Székesfehérvár)

15:30–16:15 „A hon védelmében” – kerekasztal-beszélgetés:

Dr. Csikány Tamás Péter dandártábornok, tudományos rektorhelyettes, Nemzeti Közszerkeleti Egyetem

Varga Zoltán alpolgármester és Salamon Ferenc várkapitány, Szigetvár Város Önkormányzata

Szalaiiné Király Júlia irodalomtörténész muzeológus, múzeumpedagógiai és közművelődési osztályvezető, Dobó István Vármúzeum (Eger)

Hidvégi András osztályvezető-helyettes, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Múzeumpedagógiai Osztály

16:15–16:30 ZÁRSZÓ

Családokon átívelő nemzeti emlékezet

A nemzeti emlékezet átadása, ápolása ideális esetben nem az iskolákban kezdődik, hanem a családokban. A gyermekek már otthonaikban is találkozhatnak a nemzet iránti elköteleződéssel, a hazaszeretettel. Ezen a téren a szülők mellett kiemelt szerep jut a nagyszülőknek és a dédszülőknek, akik a családi emlékezet forrásai, életútjukon keresztül pedig a múlt tanúi.

„A világ egységében és egységesülésében hiszek. Abban, hogy az ember egy olyan közösségnek a tagja, amelyben ott vannak azok is, akik már nem élnek, de a világot előbbre vitték, és emberibbé tették.” (Kopp Mária)

Közösség és emlékezet. Lehet-e egy közösségben élni – legyen szó legkisebb közösségünkről, a családról, vagy tágabb közösségünkről, a nemzetéről – úgy, hogy nem emlékezünk meg azokról, akik korábban közössé-

günk tevékeny és megbecsült tagjai voltak? Működőképesebb-e egy olyan közösség, amelynek vannak gyökerei és hagyományai? Erősebbek-e azok a közösségek, amelyek tisztelettel tekintenek a múltba? Meggyőződésem, hogy identitásunk meghatározó velejárója a közösségi emlékezet: családi és társadalmi szinten, a család és a nemzet tekintetében egyaránt.

Kopp Mária professzor asszony, a Népesedési Kerekasztal alapítójának fent idézett örökérvényű sorai tökéletesen rávilágítanak arra, hogy az előttünk élők emlékezete közösségi létünk egyik alapja. És ez különösen igaz a családra. A generációkon átívelő családban az idősebb és a fiatalabb korosztályok egymással kialakított jó kapcsolata óriási megtartó erővel bír. A nemzedékek közötti együttműködés nemcsak a mindennapokban ad rengeteg támaszt és törődést, hanem a család továbbvitele szempontjából is meghatározó.

A Kopp Mária Intézet kutatásai bizonyítják, hogy azokban a családokban, ahol a fiatalok jó és harmonikus kapcsolatot ápolnak a nagyszülőkkel, ahol a generációk kölcsönösen számíthatnak egymásra a mindennapokban, ott a fiatalok sokkal elkötelezettebbek

Fűrész Tünde, a Kopp Mária Intézet elnöke
Forrás: KINCS

a gyermekvállalás mellett is. Háromszor nagyobb a nagycsaládokok, azaz a legalább három gyermeket nevelők aránya azok között, akiknek kiegyensúlyozott kapcsolata volt a nagyszüleivel. Tízből kilenc 65 évnél idősebb és tízből nyolc 25 év alatti fiatal szerint pozitívan hat a gyermekvállalásra, ha van nagyszülői segítség a családban.

A nagyszülők szerepe azonban nemcsak a fiatalok családvállalással kapcsolatos döntéseinek meghozatalakor és felnőtt életük kialakítása kapcsán fontos. Nemzetközi tanulmányok szerint az unokákkal töltött minőségi idő egészségvédő tényezőt jelent a nagyszülők számára. Azok között, akik aktív, gondoskodó nagyszülökként élnek, harmadával alacsonyabb a halálozás kockázata.

Emellett az sem elhanyagolható tény, hogy a nagyszülők és unokák közötti

érzelmi közelség mindkét felet megóvjja a magánytól, a depressziótól – ahogy erre egy bostoni tanulmány is rámutatott. Az unokákkal kapcsolatos elfoglaltságok javítják a mentális egészséget és az unokákkal megélt boldog pillanatok csökkentik a depresszió kockázatát a nagyszülők körében. Ugyanez fordítva is igaz, hiszen – ahogy ezt egy amerikai kutatás kimutatta – azok a gyermekek, akik a nagyszüleiktől sok szeretetet kapnak, magasabb szintű önbizalommal rendelkeznek, empátikusabbak és kiegyensúlyozottabbak. A nagyszülők és az unokák harmonikus érzelmi viszonya pozitívan befolyásolja a gyermekek iskolai, pszichológiai és társadalmi fejlődését is. A nagyszülők és az unokák kapcsolata tehát egészen különleges értékkel bír: egészségvédő tényező és egyúttal a kiegyensúlyozott fejlődés egyik biztosítéka is.

A nemzedékek közötti szoros kapcsolat igazi kincs. Olyan kincs, ami a hagyományok, valamint az idősek tapasztalatának és tudásának tiszteletéből ered. Az a gyermek, akinek megadatik, hogy élnek a nagyszülei, közelebb kerülhet a gyökereihez, jobban megismerheti, megtudhatja, hogy honnan jött, s ezáltal talán könnyebben megértheti a jelent is. A nagyszülők unokákkal megosztott emlékezete olyan bizonyosság, amely egyúttal nagy biztonságot ad, szilárdabbá teszi a családot és hozzájárul a család óvó, védő szerepének hathatósabb kibontakozásához. Ezáltal pedig a nemzet is erősödik, hiszen a család jelenti a társadalom alapegységeként a nemzet fennmaradásának biztosítékát.

Fűrészt Tünde
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és
a Családokért (KINCS), elnök

A magyar fiatalok büszkék a magyarságukra

A magyar fiatalok, egészen pontosan a 16–29 évesek a „magyar” szóhoz kapcsolódóan elsősorban a hazára és a nemzetre asszociálnak, a leggyakrabban társított érzés pedig a büszkeség – derül ki a Nézőpont Intézet a Nemzeti Örökség Intézet megbízásából, 1000 fő megkérdezésével készült ifjúságkutatásának eredményeiből. A 2021. júniusi felmérés arra is rávilágított, hogy a magyar fiatalok a zászlót és a nemzeti himnuszt tekintik a legfontosabb nemzeti jelképeknek, a legkedveltebb történelmi alakok pedig Szent István király és Mátyás király.

Mráz Ágoston Sámuel,
a Nézőpont Intézet igazgatója

A szociológiai vizsgálatok a „fiatal” csoportba általában a 16 és 29 év közötti korosztályt sorolják, függetlenül a koravének és az örökfiatalok szubjektív korérzetétől. A Nézőpont Intézet által a Nemzeti Örökség Intézete számára készített felmérés is ezt a korosztályt vizsgálta, reprezentatív (a teljes sokaság valódi demográfiai összetételét tükröző) mintán. Mindez lehetővé teszi a következőkben a „mai fiatalok” teljes populációjának és részhalmazainak megalapozott vizsgálatát.

A kutatásból kiderül, hogy a magyar fiatalok körében erős a közösségtudat, és szeretik hazájukat. A válaszadók héttizede nyilatkozta azt, hogy közel vagy nagyon közel érzi magát „a magyar közösséghez”. A községekben lakók esetében ez az arányszám 76 százalék, míg a fővárosi magyar fiatalok esetében csak 59 százalék. Már itt szembeötlő a teljes kutatás egyik fontos tanulsága, miszerint a fővárosban élők a fiatal korcsoportban is szignifikánsan különböznek a vidéki fiataloktól. Tízből több, mint nyolc fiatal mondta azt, hogy otthon érzi magát

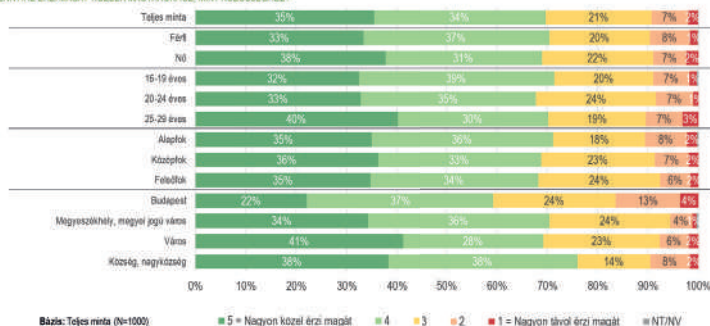
Magyarországon (85 százalék), szereti az országot (84 százalék), és jól érzi magát magyar emberek társaságában (82 százalék). A kérdéseket 5-ös skálán vizsgáltuk, amely esetben hagyományosan a két legkisebb érték minősül negatív véleménynek. Összességében ezek alapján jó hír, hogy csak a fiatalok 5 százaléka nyilatkozott kritikusan a fenti kérdésekben a Magyarországhoz fűződő viszonyáról (a többiek a 3-as középértékkel feleltek). Pozitív hír továbbá, hogy a fiatalokon belüli korcsoportok között nincs érdemi különbség, tehát a legfiatalabbak és az idősebb fiatalok kötődése ugyanolyan erős Magyarországhoz.

A nemzettudatosság kiemelkedő jelentőséggel bír a fiatalok körében, tízből nyolcan (79 százalék) nyilatkoztak azt, hogy fontosnak tartják, hogy a szülők erősítsék a nemzettudatos magatartást gyermekeikben, és hasonlóan magas arányban (77 százalék) az iskolától is elvárják mindezt.

A magyar közösségtudat olyan alkotóelemei, mint az anyanyelv, a hagyományok és a történelmi örökség büsz-

MAGYAR KÖZÖSSÉGHEZ VALÓ VISZONY

Mennyire érzi magát közel a magyarokhoz, mint közösséghez?

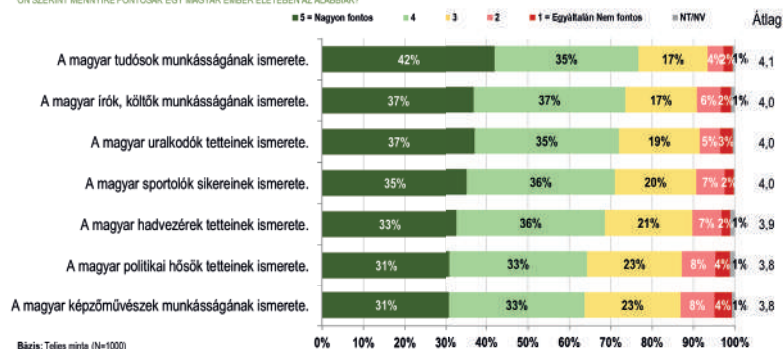
Bázis: Teljes minta (N=1000)

keséggel töltik el a magyar fiatalokat, a kutatásban résztvevő 16-29 évesek többsége fejezett ki ilyen érzelmeket a három tényező kapcsán. Noha az idegennyelv-tanuláshoz első látásra nem jelent előnyt, a magyar fiatalok 87 százaléka mondta azt, hogy büszke az anyanyelvére. Szintén izgalmas tanulsága a kutatásnak, hogy a magyar fiatalok a „magyar történelmi örökségre” is büszkéek, legalábbis 79 százalékuk így nyilatkozott. A nyugati társadalmak rabszolgatartó és gyarmatbirodalmi múltjukkal vagy háborús felelősségükkel néznek éppen szembe, s aligha népszerűsítik fiataljaik számára a „történelmi örökségüket”. Ezzel szemben a nagyhatalmak játszmáinak sokszor áldozatul eső Magyarország

véres küzdelmekről és emberi gyengeségektől szintén nem mentes történelmével szemben nincs ilyen összetár-

ISMERETEK FONTOSASÁGA

ÖN SZERINT Mennyire fontosak egy magyar ember életében az alábbiak?

Bázis: Teljes minta (N=1000)

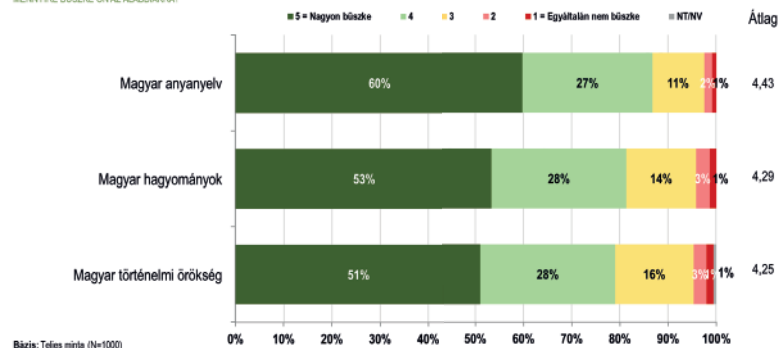
sadalmi ellenállás, legalábbis a fiatalok körében.

A felmérésből továbbá kiderül az is, hogy a fiatalok elsősorban a hazai neves tudósokra (62 százalék) és a sportolókra (58 százalék) néznek fel, a hadvezérekre és az „államférfiakra, politikai hősökre” kevésbé (29, illetve 24 százalék). Csak a megkérdezett fiatalok 7 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nincs olyan, „valamilyen szempontból kiemelkedő” magyar személy, akire büszke lenne. Ezen adatok megálapozottságát az is alátámasztja, hogy minden második fiatalnak van is konkrét magyar példaképe.

A jeles magyar személyek munkásságának ismeretét is fontosnak tartják a mai fiatalok. Elsősorban a tudósok

BÜSZKESÉG

Mennyire büszke Ön az alábbiakra?

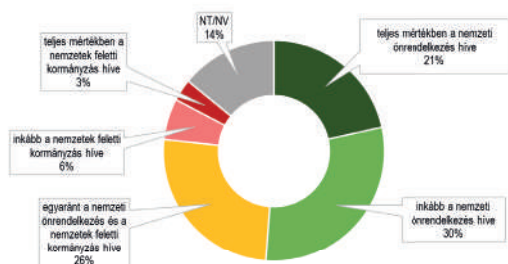
Bázis: Teljes minta (N=1000)

(77 százalék), valamint az írók és költők (74 százalék) munkásságát tartják fontosnak, legkevesebb pedig a politikai hősök tetteinek (64 százalék) és a képzőművészek munkásságának (64 százalék) ismeretét részesítik előnyben.

A magyar 16-29 évesek a nemzeti önrendelkezés mellett törnek lándzsát, és többségük (51 százalék) határozottan elutasítja a nemzetek feletti kormányzást. Az egyes demográfiai csoportokat vizsgálva látható, hogy a 20 évnél fiatalabbak (46 százalék), az alapfokú végzettségűek (48 százalék) és

IDEOLÓGIA

ÖN INKÁBB A NEMZETI ÖNRENDELKEZÉS VAGY INKÁBB A NEMZETEK FELETTI KORMÁNYZÁS HÍVE?

Bázis: Teljes minta (N=1000)

a megyeszékhelyen, megyei jogú városban élők (41 százalék) körében alacsonyabb arányban támogatják a nemzeti önrendelkezést, emellett e csoportok tagjai magasabb arányban inkább nem tudtak, vagy nem akartak válaszolni a kérdésre.

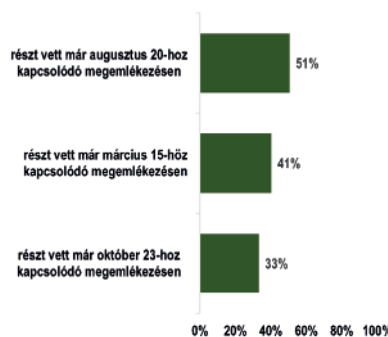
A felmérés kitért a nemzeti ünnepekre is, amelyekről megállapítható, hogy legalább minden második magyarországi fiatalat érdeklí, vagy legalábbis részt vettek már ilyen ünnepeken az iskolán kívül is. A fiatalok 45 százaléka iskolán kívüli programként is ellátogatott már valamilyen, a magyar történelem szempontjából nevezetes helyre.

A jövőben elsősorban olyan audiovizuális tartalmakat látnának szívesen a témában, mint történelmi játékfilmek (63 százalék), dokumentum- és riportfilmek (57 százalék), valamint YouTube-videók (55 százalék). Legkevesbé az olvasmányokat tartják érdekesnek, a fiatalok több, mint fele (56 százalék) inkább nem, vagy egyáltalán nem venne szívesen ilyen jellegű tartalmat. A magyar fiatalok körében augusztus 20. a legnépszerűbb ünnep, minden második válaszadó részt vett már valamilyen, Szent István ünnepéhez kapcsolódó megemlékezésen. Fontos megemlíteni azt is, hogy nemzeti színű kitűzést, kokárdát a válaszadók

közel hattizede szokott viselni március 15-én.

A kutatás a nemzeti identitáson túl a történelem iránti érdeklődéssel is foglalkozott. A 16-29 évesek több mint negyede (28 százalék) nagyon, további hattizede (60 százalék) kis mértékben érdeklődik a magyar történelem iránt, 65 százalékuk szerint nagyon vagy inkább fontos „egy magyar ember életében, hogy ismerje országa

RÉSZT VETTE-E ÖN KORÁBBAN ISKOLÁN KÍVÜL...?

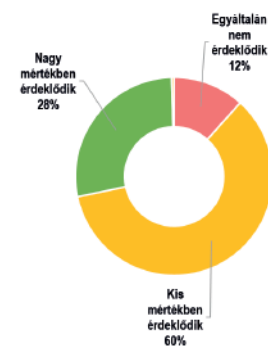

történelmet”, azonban több, mint háromnegyedük (78 százalék) számára a családban legfeljebb ritkán került elő egy-egy történelmi beszédtema. A magyar történelemmel kapcsolatban pozitív és negatív eseményekre is aszociál a fiatalok hattizede, a kizárólag negatív történésekre emlékezők (24 százalék) többen vannak, mint azok, akik kizárólag pozitív asszociációkkal

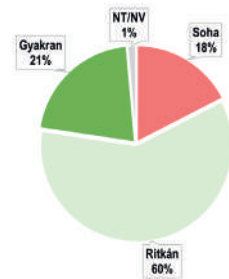
bírnak (15 százalék). Különösen a budapesti (36 százalék) és a 25 és 29 év közötti (30 százalék) fiatalok emlékeznek inkább a negatív eseményekre.

A kutatás arra is kereste a választ, hogy a történelmi személyek közül kiket ismernek legjobban a magyarországi fiatalok, s milyen véleményük van róluk. A fiatalok körében Mátyás király és Szent István a legismertebb (a válaszadók kilencetizede ismeri), egyben ők a leginkább kedvelt történelmi alakok is. Kedvező megítélése van továbbá Kossuth Lajosnak és

ÖN Mennyire érdeklődik a magyar történelem iránt?

GYERMEKKORÁBAN A SZÜLEIVEL Milyen gyakran beszélgettek történelmi eseményekről?

Bázis: Teljes minta (N=1000)

Széchenyi Istvánnak is, minden második megkérdezett nyilatkozta azt, hogy nagyon jó véleménnyel van a magyar történelem e két jelentős alakjáról (74, illetve 77 százalékuknak pedig inkább jó a véleménye).

A történelmi tudás tesztelése is részét képezte a kutatásnak, jeles ese-

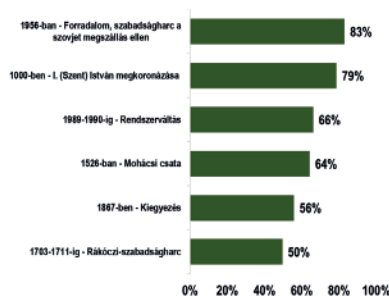
A kutatási eredmények bemutatása 2021. november 8-án a Fiumei Úti Sírkertben.
Fotó: Nagy Balázs

ményekre és a Szózat írójára való rákérdezéssel. Az összesen 7 kérdésre átlagosan 4,8 helyes válasz érkezett. Tízből nyolc fő tudta, hogy 1956-ban „forradalom és szabadságharc” volt (83 százalék), illetve, hogy 1000-ben „I. (Szent) Istvánt” koronázták meg. A kiválasztott fontos történelmi események közül az 1703 és 1711 közötti Rákóczi-szabadságharc időpontja volt a legkevésbé ismert, csak minden má-

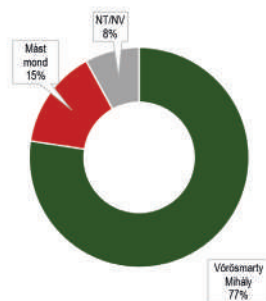
sodik fiatal tudta megmondani, mi zajlott azokban az években (50 százalék). Több, mint háromnegyedük (77 százalék) ugyanakkor tudta, hogy Vörösmarty Mihály a Szózat szerzője.

Mráz Ágoston Sámuel
Nézőpont Intézet, igazgató

TUDJA ON, HOGY MELYIK FONTOS MAGYAR TÖRTÉNELMI ESEMÉNY TÖRTÉNT/ZAJOGLT...?

Bázis: Teljes minta (N=1000), helyes válaszok aránya

Bázis: Teljes minta (N=1000)

A kutatásról:

A kutatás 1000 fő személyes (TAPI - Tablet Assisted Personal Interviewing) megkérdezésével készült 2021. június 7-e és 29-e között. A minta reprezentatív a 16-29 éves lakosságra, nem, kor, településtípus és iskolai végzettség szerint. 1000 fős mintanagyság és 95 százalékos megbízhatósági szint esetén a maximális mintavételi hiba 3,1 százalékos, ami azt jelenti, hogy az eredmények legfeljebb ilyen mértékben térhetnek el attól az értéktől, amit abban az esetben kapnánk, ha az összes magyarországi felnőtt lakost megkérdeztük volna. A kutatás alapjául szolgáló kérdőív a nemzeti identitással, valamint a történelem iránti érdeklődéssel és ismeretekkel kapcsolatos kérdéseket tartalmazott, amelynek kitöltési ideje átlagosan tizenöt perc volt.

A Rákóczi Szövetség együttműködése az oktatási intézményekkel

A Rákóczi Szövetség kiterjedt iskolai hálózatával és elismert tanulmányi programjaival az emlékezetpedagógiát támogató szervezetek egyik jelentős zászlóshajójának tekinthető. Az alábbiakban az olvasó részleteiben is megismerheti az egyesület küldetését és munkáját.

A Rákóczi Szövetséget a rendszerváltás hajnalán, 1989-ben az első civil szervezetek között alapították meg a felvidéki magyarság sorsáért elkötelezett hölgyek és urak. Bölcsőjétől, a budai baráti kerekasztaltól hosszú út vezetett az elmúlt több, mint három évtizedben a mai napig. Sokan sokat tettek azért, hogy a Szövetség immár jól ismert programjait megvalósító kialakult és kiforrott szervezet az egész Kárpát-medencét, sőt a diaszpóra ma-

gyarságot is átfogó hálózattal és tagsággal rendelkezzen.

Az elmúlt három évtized munkássága elsősorban dr. Halzl József elnök úr, a Rákóczi Szövetség örökös, tiszteletbeli elnökének nevével forrott össze. Az ő szorgalma, elkötelezettsége, valamint az általa épített közösség alapozta meg a jelenlegi kereteket és a jövő lehetőségeit. Mára a szervezet tevékenysége kiterjed a Kárpát-medence és a világ magyarságára, ami

a lehetőségeit felhasználva igyekszik segíteni a magyar kultúra, a magyar nyelv és a magyar közösségek ügyét.

A Szövetség tevékenysége kiemelten a magyar fiatalokra irányul. Mintegy harmincezer taggal és ötszáznál is több helyi szervezettel rendelkezik Kárpát-medence-szerte, amelyek közül 350 középiskolában működik ifjúsági szervezet. A Szövetség budapesti, központi irodájában tizenöt főállású fiatal és számos elkötelezett önkéntes

Középiskolás Tábor
Forrás: Rákóczi Szövetség

dolgozik. 2019-ben, a koronavírus-járványt megelőző évben a Rákóczi Szövetség közel 80 programja több, mint százezer embert – elsősorban fiatalokat – ért el.

Tevékenységünk középpontjában a külföldi magyar családok magyar nyelvű iskolaválasztása áll, hiszen akit nem íratnak szülei szülőföldjén magyar oktatási intézménybe, az jó eséllyel elveszik a magyar közösség számára. Ennek érdekében az újszülötteket, az óvodásokat és az iskolakezdőket is megszólítja a szervezetünk. Évente kilencezer újszülöttet köszöntünk Gólyahír Programunk keretében. Az adventi időszakban huszonkétezer külföldi, magyarul beszélő óvodásnak küldünk ajándékot a szülőket magyar iskolaválasztásra bátorító levéllel együtt. Tavasszal iskolatáskával köszöntjük a magyar iskolába beiratkozó gyermekeket, a szeptemberi iskolakezdést követően pedig több mint 500 helyszínen kilencezer magyar iskolakezdőnek adjuk át személyesen a magyar összefogást jelképező ösztöndíjat. Kiemelten kezeljük a külföldi óvónők és tanítónők megbecsülését, akik az iskolaválasztásban meghatározó szerepet töltenek be. A Magyar Iskolaválasztási Program mögött széleskörű társadalmi összefogás jött létre, amelynek keretében fél-ezer település önkormányzata, számos magánember és közéleti személyiség állt az ügy mellé.

A Rákóczi Szövetség 2019 tavaszán Magyarország Kormánya jóvoltából megvásárolhatta a sátoraljaújhelyi Várhegy Üdülőt, amelyet szintén a kormány jóvoltából teljes egészében felújíthattunk, 2021. június 4-én pedig megnyithatta kapuit az ötszáz fős kapacitású Rákóczi Hotel, Tábor és Rendezvényközpont. A központi kormányzati támogatással a helyszín egy

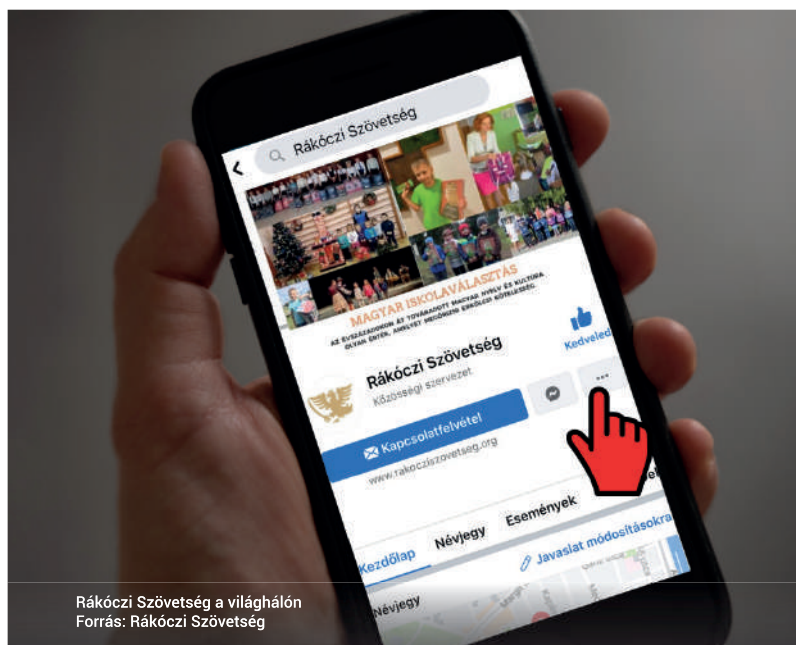

sportkomplexummal is bővül, amelyet a tervek szerint 2022 márciusában átadhatunk a fiataloknak.

Szervezetünk tevékenységének másik fókuszában a középiskolás fiatalok állnak. Meggyőződésünk, hogy a 14 és 18 év közötti kor döntő időszaka a nemzeti identitás és a kapcsolatterendszerek kialakulása szempontjából. A Rákóczi Szövetség arra törekszik, hogy ebben az időszakban minél több olyan impulzus érje a fiatalokat, ami abban segíti őket, hogy a magyarságukra értéként tekintsenek, és minél több magyar-magyar kapcsolat alakuljon ki köztük. 1994 óta működő Diákutaztatási Programunk nemzeti ünnepekhez és emléknapokhoz kapcsolódik. 2021-ben több mint 600 magyarországi és külföldi középiskola huszonnyolcezer diákja utazhatott honismereti kirándulások keretében történelmi emlékhelyekre. Iskolai felévekhez kapcsolódóan középiskolás találkozók, a határ két oldalának diákjait megszó-

lító hétfévi kirándulások, nyári táborok, történelmi, irodalmi és ökológiai tanulmányi vetélkedők – Gloria Victis, Cultura Nostra, Lingua Materna, Nem tékép e táj – és sok száz középiskolai helyi kezdeményezés támogatása szolgálja a korosztályt. Programjainkat partnereink is gazdagítják. A Nemzeti Örökség Intézete a nemzeti ünnepekhez, valamint a nemzeti és történelmi emlékhelyekhez kapcsolódóan számos lehetőséget biztosít központi programjaink tartalmához.

2016 óta a Magyar Diaszpóra Tanács kérése alapján és Magyarország Kormánya támogatásával a Rákóczi Szövetség évről évre meghirdeti Diaszpóra Programját azzal a céllal, hogy a nagyvilágban élő, magyar gyökerű fiataloknak is lehetőséget teremtsen magyarországi táborozásra, tanulmányi kirándulásra, kapcsolatok építésére, illetve a magyar nyelv és kultúra elmélyítésén keresztül a nemzeti identitás erősítésére. 2016 és 2019 között

Rákóczi Szövetség a világhálón
Forrás: Rákóczi Szövetség

évente ezer diaszpórákösszlegekhez tartozó fiatal kapcsolódott be a program kínálta lehetőségekbe. A koronavírus miatt 2020 tavaszán kénytelenek voltunk felfüggeszteni a programot, 2021 nyarán viszont fiataloktól volt hangos a Rákóczi Szövetség 16 nyári tábora, ahová mintegy ötezer diák és tanár érkezett a Kárpát-medencéből. A nagy létszámú, négy-ötszáz fős táboroknak – köztük két középiskolási-, négy anyanyelvi-, egy egyetemista- és egy pedagógustábor – az idei Nemzeti Összetartozás Napján átadott és teljes egészében megújult Rákóczi Hotel, Tábor és Rendezvényközpont adott otthont. A sátorlajúhelyi Rákóczi Tábor beváltotta a hozzá fűzött reményeket: a hely környezete és megújult szolgáltatásai magas színvonalon biztosítani tudták azt a háttérrel, ami a jó hangulathoz, a kényelmes és biztonságos táborozáshoz szükséges. Sátorlajúhely mellett május végétől augusztusig öt vitorlás tábor is megvalósult közel százötven külföldi gyermek részvételével

Tihanyban, Orfűn és Nyékládházán. Köszönet mindezt Kollár Lajosnak, a Magyar Vitorlás Szövetség tiszteletbeli elnökének és a táborokat lebonyolító vitorlás kluboknak.

A középiskolási táborok célközönségét az a több, mint 350 Kárpát-medencei iskola jelenti, ahol a Rákóczi Szövetség sejtjei, szervezetei működnek. Két nagy nyári táborunk közel ezer fiatalot fogadott a Kárpát-medence minden részéből. Olyan diákok és tanárok érkeztek, akik iskolai közösségeikben képviselik a Szövetség ügyét és közösségsszervező tevékenységet fejtenek ki. A középiskolási tábor egyszerre kívánja kifejezni a köszönetet és inspirációt, motivációt adni a további tevékenységekhez.

Az elmúlt nyár négy nagy anyanyelvi tábora kétezer alsó- és felső tagozatos diákot fogadott zömmel határon túli területekről, különös hangsúllyal a szóránnyvidékekre. A tábor legfőbb célja a magyar nyelvi környezet biztosítása, hogy a kisebbségi létből érkező

gyermek megélt az az érzést, hogy van egy ország, ahol a feliratok magyarul olvashatók és lehet magyarul fogyni. Valamennyi táborozó kisdíák magyar iskolában tanul a szülőföldjén. A Rákóczi Szövetség a táboroztatással is igyekezett megköszönni és elismerni a szülőknek azt a korábbi döntését, hogy gyermeküknek magyar oktatást választottak és pozitív üzenetet kívánt küldeni a közösségeknek a magyar iskolaválasztás helyességéről.

A pedagógus tábor hagyományosan továbbképzésekről, találkozásokról és a tanárok iránti megbecsülés kifejezéséről szól. Olyan tanárok érkeznek ide évről évre, akik oktató-nevelő munkájuk mellett a Rákóczi Szövetséggel is szorosan együttműködnek és a vállalon viszik annak programjait.

Az egyetemista tábor az egyik legnagyobb múltú rendezvényünk, hiszen 1989 nyarán megelőzte a Rákóczi Szövetség létrejöttét dr. Halzl József elnök úr szervezésében. Az induláskor a táborozó nyitrai egyetemistákat még a bársonyos forradalom mentette meg az egyetemi elbocsátástól. Ezzel együtt olyan hagyománya alakult ki, hogy minden augusztusban összesereglik most már nemcsak a külföldi, de a magyarországi egyetemisták színe-java is. Örömmel szolgálunk, hogy a magyar közelet, a gazdaság, a tudomány és a kultúra számos ismert és elismert képviselője tiszteletét tette rendezvényeinken, megosztva az általuk képviselt értékeket a fiatalokkal. Bízunk benne, hogy a táborozások élményei és találkozásai a fiatalok személyes életéhez és a magyar közösségi tudat erősítéséhez is hozzájárulnak.

A Rákóczi Szövetség egyik legismertebb és legnagyobb múltú ifjúsági rendezvénye az 1992 óta megrendezett, Gloria Victis elnevezésű 1956-os emlékünnepe-sorozat. A több szálon

futó rendezvény a hagyományoknak megfelelően október 21. és 23. között zajlik Budapesten. A rendezvény központi helyszíne a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Az eseményen minden évben két-három ezer Kárpát-medencei középiskolás és egyetemista vesz részt a Szövetség középiskolai és egyetemi szervezeteinek képviseletében. A rendezvény legfőbb célja, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc üzenetét, az akkori fiatal magyar szabadságharcosok példáját helyszínekhez és élményekhez kötve segítsen átadni a magyar fiataloknak. A rendezvénysorozat részét képezi hagyományosan az egész Kárpát-medencére kiterjedő középiskolai történelmi vetélkedő, számos előadás, a 301-es parcella és az Országház felkeresése, a dunai hajózás, színházi előadások megtekintése. A program fénypontja az október 22-én, a Műgyetemen aulájában kezdődő megemlékezés és az azt követő fáklás felvonulás a Bem térre. A Gloria Victis

emlékünnepe fogalomként vált az elmúlt évtizedekben, köszönhetően az 1956-ban ötödéves műgyetemista dr. Halzl Józsefnek, a Rákóczi Szövetség örökös, tiszteletbeli elnökének. Elnök úr sajnos tavaly novemberben elhunyt, de kezdeményezése tovább él.

A Gloria Victis rendezvénysorozat részeként megvalósuló történelmi vetélkedő egy háromfordulós csapatverseny, amelyre minden Kárpát-medencei magyar tannyelvű középiskola nevezhet csapatokat. Az első forduló hatvan legjobb csapata meghívást kap a középdöntőre, amely október 22-én a Műgyetemen valósul meg. A második forduló tíz legjobb csapata mérkőzik meg egy szóbeli döntőben október 23-án. A középdöntőbe és döntőbe jutó csapatok értékes könyvjutalmakban részesülnek, a vetélkedő három legjobb csapatának nyerevénye pedig egy több napos kirándulás.

A Rákóczi Szövetség másik nagy múltú történelmi vetélkedője a Cultura Nostra, amely a Pannonhalmi

Bencés Főapátsággal közösen szervezett háromfordulós csapatvetélkedő. A versenyre Kárpát-medencei magyar középiskolások jelentkezhetnek. A vetélkedő szóbeli döntője egy háromnapos rendezvény keretében zajlik a Pannonhalmi Bencés Főapátságban.

A Rákóczi Szövetség egyre népesebb tagsága az ezredforduló óta települési, egyetemi és középiskolai szervezetekbe tömörül, amelyek több, mint harmincezer tagja egy olyan erős, ügyünkért tenni vágyó közösséget alkot, amelyhez évente kétezer fiatal csatlakozik. Rendezvényeink fórumot és alkalmat jelentenek a Kárpát-medencei magyarság találkozására, korosztálytól és régiótól függetlenül.

A Rákóczi Szövetség pártolói: Magyarország Kormányának, települési önkormányzatoknak és nem utolsósorban vállalati, valamint magántámogatóinak köszönhetően végezheti tevékenységét.

Csáky Csongor
Rákóczi Szövetség, elnök

HITELESEN FÖLTÁRT KÖLCSÖNHATÁSOK A Petőfi Irodalmi Múzeum gyerekeknek kínált programjai

A Petőfi Irodalmi Múzeum (továbbiakban PIM) érvényes választ kíván adni a kortárs múzeummal szemben megfogalmazott követelményekkel és a múzeumok kibővült szerepkörével kapcsolatosan.

Az alapító okiratában foglaltak szerint mint kultúrstratégiai intézménynek kiemelt feladata az örökségvédelem mellett a nemzeti kultúra erősítése az alkotóművészeti ágazatban. A nemzeti történelmi emlékezet és kultúra ápolása, valamint az írott nemzeti kulturális örökség felnövekvő generációkkal való megismertetése az intézmény meghatározó céljai közé tartozik. Küldetését a magyar irodalmi örökség mi-

nél teljesebb körű gyűjtése, feltárása, valamint a klasszikus és kortárs magyar irodalom sokoldalú bemutatása és közvetítése adja a világ sokféleségét elfogadó, anyanyelvi és kulturális identitás támogatásának jegyében.

Ugyanakkor azáltal, hogy az Országgyűlés Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából a 2022. és 2023. évet „Petőfi Sándor-emlékévvé” nyilvánította, újfajta stratégiai, temati-

kus és módszertani lehetőségek állnak a következőkben rendelkezésre a fentiekben megfogalmazott közfeladatok kommunikációjára, továbbá ezek megvalósítására. A Petőfi Irodalmi Múzeum is csatlakozik az emlékévhöz, a Petőfi Kulturális Ügynökséggel együttműködve a Kárpát-medence egészére vonatkozó innovatív kulturális program-sorozatát pedig azzal a céllal indítja el, hogy a sokhangú Petőfi-életműre

Óvodásoknak készült rajz a Pílvax kávéházzal
Forrás: PIM

és a reformkorra irányítsa a figyelmet. Ennek keretében a következő két évben különböző korcsoportokat megszólító tudományos, ismeretterjesztő és művészeti programok jutnak el az érdeklődőkhöz, amelyek révén Petőfi Sándor személyiségének és korának a tudományos kutatás által hitelesen föltárt kölcsönhatásait szeretnénk bemutatni. Demeter Szilárd főigazgató a következőket fogalmazta meg ezzel kapcsolatban:

„Intézményünk nemcsak a nagyrangú pályaképnek, de a korszak értékszerkezetének legfőbb üzeneteit is újra elérhetővé szeretné tenni a magyar nemzet számára itthon és a Kárpát-medencében. A nemzet költője ugyan az arca, egyfajta 'influenzszere' a kornak, de szeretnénk megidézni azokat a képviselőket, akik a tágabban értett magyar re-

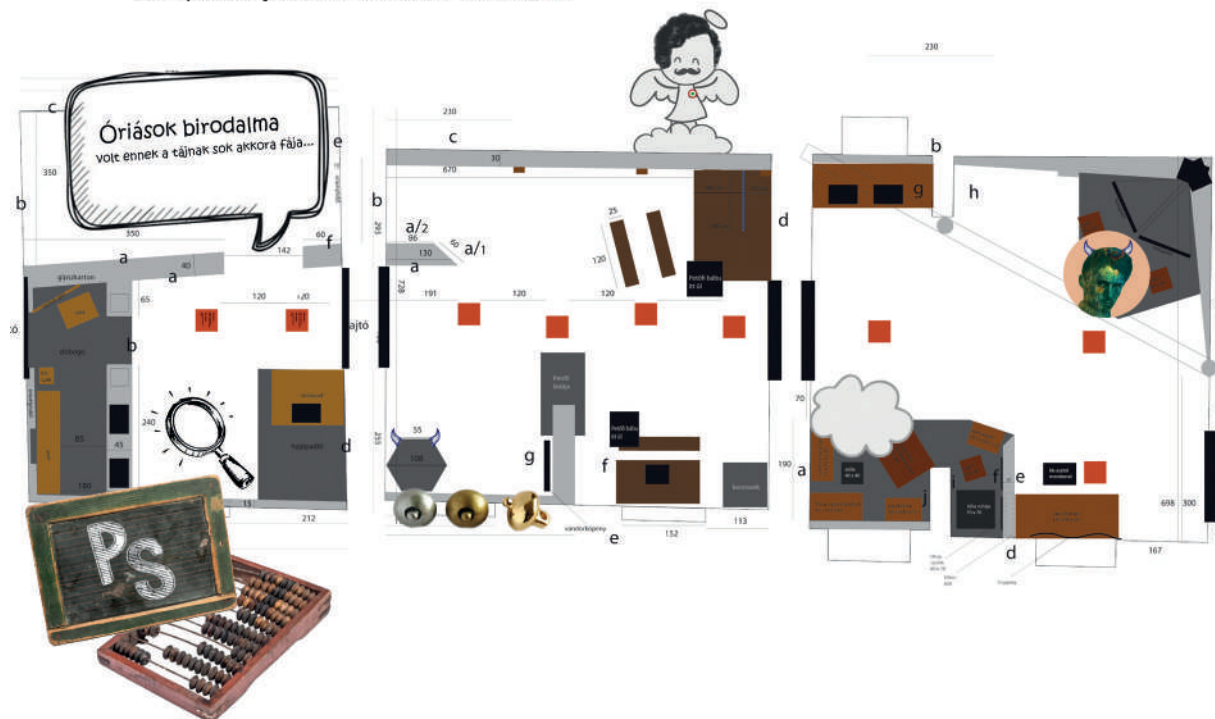
formkorban munkálkodtak azért, hogy nézőpontváltást hozzanak a korabeli, önállósuló szellemi és társadalmi életben. A 'hosszú tizenkilencedik század' (1790–1914) széles horizontja a nemzeti kultúra alakulástörténetének kiemelkedő időszaka, a nemzeté válás és az anyanyelvi kultúra megteremtésének időszaka. Petőfi poétikai és politikai szerepvállalásának hatástörténete tehát összefügg lényegében a 18–19. század nyelvről való gondolkodásának, a nyelv mint szimbolikus funkció, nemzetmeghatározó tényező, valamint a reformkor nemzet-konstruáló tényezőinek a vizsgálatával.”

A bicentenárium során tehát, amikor a költő szerepvállalására, és a 19. század első felére összpontosítunk, hozzájárulunk egy történelmileg kialakuló közösség – a magyar nemzet –

kulturális emlékezetének fenntartásához és gazdagításához. Az aktuális programokhoz kínált tartalmak is ezt az aspektust helyezik előtérbe. Alapvetően a nemzeti történelmi emlékezetre vonatkozó nemzetpedagógiai gyakorlatok, illetve az intézmény névadójához kötődő egyéb, különböző korosztályokat megszólító programok a múzeumpedagógiai tevékenységben jutnak érvényre. Az intézmény európai viszonylatban is elismert Múzeumi és Múzeumpedagógiai-Közművelődési Osztálya olyan célzottan diákcsoportoknak, gyerekeknek szóló programkínálatot állít össze, amelyek a történelmi ismeretek szélesítése mellett a nemzeti identitás formálásához is hozzájárulnak.

A PIM bővített tartalmakat hozó, széles spektrumú tevékenységi köré-

Nem lehet elég korán kezdeni... csinyek és játékok a Petőfi-tárlatban

Világteremtő tárgyak

PETŐFI
IRODALMI
MÚZEUM

ben a magyar irodalom meghatározó képviselőit, valamint az adott korok kulturális életterét külső és belső helyszínek, reprezentatív terek teszik számunkra jelenvalóvá. Az állandó és időszakos kiállításokhoz kapcsolódó tárlatvezetések mellett több élményalapú program is rendelkezésre áll. Ezeken a programokon hangsúlyosak a színházi és a tágabb értelemben vett performatív vonatkozások. Az 5–8. osztályos korosztálynál már kiemelten fontos a dramatikus tevékenységformák beépítése, valamint előtérben állnak az erkölcszathoz és a dráma tantárgyakhoz köthető tartalmak. Az egyéb, nagyobb korosztályt megszólító programsorozat határozottabban illeszkedik a Nemzeti alaptanterv által előírt tananyaghoz is. Ezek helyszíne többek közt egy újonnan kialakított többfunkciós közösségi-múzeumpedagógiai tér, ahol a múzeumpedagógiai gyakorlatban megfogalmazott célkitűzések vizuálisan is visszaköszönnek a tér grafikai elemeiben.

A résztvevő diákok a saját érdeklődésüknek, személyiségüknek megfelelő

keretek között, kreatívan és jellemzően csoportban alkotva, szabadon tudnak kapcsolódni az adott témához. Ezek során nagyon kevés állítással, de annál több kérdéssel dolgoznak, a múzeumi tér és az adott téma egyaránt a viszonyulás, reflexió tárgya lesz. Az intézmény múzeumpedagógiai szakemberei, Czékmány Anna, Kádár Anna, Sóki Diána és Kodolányi Judit a következőképpen fogalmazzák meg koncepciójukat: „Fontosnak tartjuk a felfedezést, a kérdezést gesztusát, a rácsodálkozás képességét, az összefüggések megértésének örömeit, a vélemények, gondolkodásmódok sokszínűségének játékos megtapasztalását.”

A PIM minden tárlathoz a lehető legtöbb korcsoportot megszólító foglalkozást ajánl. A fiatal korosztálynak szóló programok, élő és online foglalkozások mellett külön, de kisebb hangsúllyal az óvodás, általános iskolai alsós korosztálynak is készült portfólió, ugyanakkor kiemelten fontos célcsoport az enyhe vagy középsúlyos értelmi fogyatékkal, illetve autisztikus spektrumzavarral élő gye-

rekek és felnőttek. A most aktuális VEKOP pályázat pedig a szociálisan halmozottan hátrányos helyzetű diákokat oktató intézmény és a múzeum között törekszik egy fenntartható együttműködés kidolgozására.

A Petőfi 200 emlékévre való tekintettel a következőkben főként azokat a programokat emeljük ki, amelyek tematikusan illeszkednek Petőfi Sándor költői-politikai szerepvállalásához, azonkívül az életművéhez, annál is inkább, mivel nemrég a XIX. Országos Múzeumpedagógiai Évneműn a Kádár Anna munkatársunk vezetésével készült János Vitéz emlékkiállítás a bírálóbizottság döntése alapján Múzeumpedagógiai Nívódíjban részesült. Ezenkívül több programot is kiemelhetünk a múzeumpedagógiai tevékenységek közül. Az óvodások a *Petőfi Sándor élete a tárgyak tükrében* című foglalkozáson megismerkedhetnek a számunkra olykor már igencsak rejtélyes funkcióval bíró, reformkort idéző tárgyakkal, és segítségükkel kreatív feladatokat oldhatnak meg. A *János vitéz különkiadás*

című foglalkozáson pedig Petőfi Sándor műve alapján saját nyomda mesét készíthetnek.

Az alsótagozatos iskolás csoportok, osztályok szintén többféleképpen tudnak kapcsolódni a programokhoz. A *Dzsenkő, a Petőfi-rajongó kiscsikó* című foglalkozás során a résztvevők bejárják a Károlyi-palotát, hogy megtalálják Dzsenkő elrejtett Petőfi-gyűjteményének darabjait, majd saját tárlatot alkotnak kincseinkből a múzeum állandó kiállításában. Tematikusan ehhez illeszkedik a *Nem lehet elég korán kezdeni...* című foglalkozás, amely a Petőfi-tárlat megtekintése során a kalandra és a játék lehetőségeire fókuszál.

Az *Óriás társas Petőfi Sándorral avagy bolyongj be egy izgalmas életet* című játékos foglalkozáson a játékban résztvevők egy társasjáték során kerülhetnek közelebb nemcsak Petőfi Sándor karakteréhez, hanem megismerhetik a 19. századi iskolákra jellemző használati tárgyakat is. Az *Időutazók* című foglalkozás szintén egy kalandozás Petőfi Sándor korában és a költészet bírodalmában. A „Ki vagyok én? Nem

mondom meg...” *Petőfi választásai* című foglalkozás felsőtagozatosokat kíván megszólítani: a résztvevők költői világot teremthetnek egy-egy tárlatbeli tárgy segítségével, hogy megtapasztalják a mesélés felszabadító erejét, Petőfi és Arany művészetének lenyűgöző sokszínűségét.

Külső, autentikus helyszínekhez kapcsolódó programkínálat is támogatja a PIM kultúraközvetítő szerepéhez kapcsolódó múzeumpedagógiai gyakorlatot. Nagy népszerűségnek örvendenek a szervezett városi séták; a kiemelkedő irodalmi képviselőink életútjának megismerése már önmagában hozzájárul a kulturális emlékezet gazdagodásához. Előtérbe kerül a város „rétegzettsége”, amely által megismerhetővé és értelmezhetővé válnak a közös, nemzeti múltunk szempontjából fontos helyek és a hozzájuk köthető történetek. A séták olykor tematikusan az intézmény kiállításaihoz is kapcsolódnak, például az *Édes Anna/Kosztolányi* kiállításához kapcsolódik a középiskolás diákokat megszólító *Séta Édes Annával*.

A Petőfi Irodalmi Múzeumból induló séták során Petőfi Sándor, Ady Endre,

Kosztolányi Dezső, Kassák Lajos és Molnár Ferenc korát, irodalmi és kulturális kötődéseiket ismerheti meg a fiatal korosztály. A PIM és a Kassák Múzeum közös szervezésében pedig városi sétán vehetnek részt az érdeklődők Petőfi Sándorral és Kassák Lajossal. Olyan témakörökkel találkozhatnak ezek során, amelyek érintik a korabeli szociális kérdéseket, az európai világvárosok kialakulásának építészeti és társadalmi vonatkozásait, valamint a vidék és a város kapcsolatát.

A fentiekben bemutatott programok, foglalkozások – kiegészülve az online múzeumpedagógia kínálatával, a táborokkal, valamint a Kapolcska nevezetű összművészeti táborral (amelyen alkotói-kreatív írás workshopot tartunk az írás iránt érdeklődő, a szövegalkotás technikáiban elmélyülni vágyó 14–17 évesek számára) – biztosíthatják saját keretek között a nemzeti kultúra képviselésének kontinuitását.

Dr. Pál-Lukács Zsófia
Petőfi Irodalmi Múzeum,
Főigazgatóság,
irodalomszakmai felelős

A Hazáért körút

A Velencei-tó térségében négy intézmény összefogásával indult el a Hazáért körút elnevezésű emlékezetpedagógiai program, amely akár példaként szolgálhat a Történelmi és Nemzeti Emlékhelyek számára is. Az alábbi cikkben a program legfontosabb tudnivalóit és céljait kívánjuk ismertetni.

Hazánk történelmének kiemelkedő időszaka a nemzeti ébredés és a reformkor évtizedei, amelynek értékes üzeneteit leghitelesebben az azokat megfogalmazó költő és író szülőhelyén – mintegy a gondolatok eredőjében – lehet közvetíteni. A Velencei-tó térsége, hazánk csodálatos fekvésű tájegysége szinte kínálja magát, hogy a napjainkban is fontos értékeket a magyerekei is felfedezzék. Nem kell mást tenni, csak ellátogatni egy kirándulás keretében a Szózat költőjének és az Egri csillagok írójának szülőhelyére, ahol bebarangolhatják Vörösmarty Mihály lakhelyét, Gárdonyi Géza szülőházát, valamint az egri vár stilizált mását,

Pákozdon pedig átélhetik a honvédek helyzetét az egykori pákozdi-pátka-szokorói csata helyszínén. A tapasztalatokat összegző pontként az aradi vértanú Schweidel József családjának otthont adó kápolnasnyéki Halász-kastély fogadja a fiatalokat, ahol – reményeink szerint – már tőlük várjuk annak megfogalmazását, hogy honismeret és hazaszeretet nélkül kevesebbek vagyunk.

A hazafias gondolatok a megjelenő értékek és az átélt élmények segítségével mélyen beívódnak a fiatal lelkekbe, amelyeket a helyszíneken szakértő múzeumpedagógusok, moderátorok erősítenek meg, a helyszínek közötti fizikai erőpróba, a kerékpáros túra pe-

dig fokozza az emlékek elmélyülését. A négy intézmény – a kápolnasnyéki Vörösmarty Emlékház, a gárdonyi Gárdonyi Emlékház, a pákozdi Katonai Emlékpark – Nemzeti Emlékhely és a kápolnasnyéki Halász-kastély – összefogásával megvalósuló program szellemében: hitelesen csak hiteles helyen lehet alapvető, a nemzetünk jövője szempontjából is jelentős értékeket átadni és elmélyíteni. Az egynapos iskolai kirándulás pontosan megfogalmazott üzeneteivel, élményszerű megvalósításával, a korábbiaknál sokkal mélyebb elsajátítást tesz lehetővé, amely valóban életre szóló élményt eredményezhet.

Erre az útra indultak el Budapest huszonhárom kerületének vállalkozó kedvű osztályai, közel 600 diákkal, akik a Nemzeti Emlékhelyek számára rendelkezésre álló MÁV kedvezményre ingyen érkeztek Velencére, ahonnan kerékpár helyett autóbusszal kerestek fel minden kiállítóhelyet. A program során értékalapú foglalkozásokon elméleti és gyakorlati feladatokat végeztek.

Hogy mindez mit jelentett a számukra? Válaszul álljon itt néhány tanár véleménye:

„Pedagógusként én is nagyon jól éreztem magam, változatos, sokszínű, érdekes, a korosztálynak minden szempontból megfelelő foglalkozásokat láttam. Magam is nagyon fontosnak tartom

a hazafias nevelést, a múltunk kellőképpen való ismeretét és tisztelését. Különösen most van rá nagy szükség, amikor a gyermekek az interneten és egyéb médiában nap mint nap válogatás nélkül és ellenőrizetlenül találkoznak értékeknek csúfolt mindenféle szeméttel, háttérbe szorítván a valódi értékeket. Éppen ezért minden kollégának és tanulónak egyaránt csak ajánlani tudom ezt a programot.”

„Fontos dolog a gyerekeket hazaszeretetre nevelni, de ez a program nekünk ennél sokkal többet adott: a gyerekeknek ezen a napon összetartó közösségként kellett folyamatosan működniük és fantasztikus volt azt látni, ahogy ez megvalósult.”

Az alábbiakban néhány tanuló személyes élményét tolmácsolom:

„Nekem nagyon tetszett az, hogy kulturált volt minden hely, szépek voltak a szobrok. Sok új dolgot megtudhattam személyekről, eseményekről és helyszínekről.”

Diákcsoport a Hazáért körúton (a pákozdi Nemzeti Emlékhelyen)
Fotó: Faragó László

„Nagyon izgalmasok voltak a feladatok, szimpatikusak voltak a vezetők. Nagyon ajánlom mindenkinek!”

Az élménypedagógiai programot – amelyet a Velencei-tó környéki intézmények Rodics Eszter vezetésével közösen dolgoztak ki – a Honvédelmi Minisztérium pályázati támogatása tette lehetővé. (Lásd bővebben: www.hazakerkorut.hu) A foglalkozásokat vezető személyek mindegyike tapasztalt pedagógus volt, akiknek elmondása sze-

rint a diákcsoportok többsége fegyelmezett és érdeklődő volt. Ugyanakkor minden csoportban akadt néhány diák, akik fegyelmezetlenségükkel zavarták a többieket. A kísérő pedagógusok többsége együttműködő és támogató volt, de pár esetben tapasztalták, hogy a tanárok kivülállóként viselkedtek.

A program tartalmában, módszereiben hatékonyan szolgálta a nevelési cél megvalósulását. Érdemesnek tartjuk a folytatás megszervezését és a szolgáltatás rendszeresítését, amelynek támogathatósága érdekében a 2021. október 28-án Székesfehérvárott megtartott konferenciánkon közös kezdeményezést foglalmaztunk meg. Úgy gondoljuk, hogy a program alkalmas arra, hogy azt átültetve más helyszíneken – Történelmi és Nemzeti Emlékhelyeken – is hasonló élménypedagógiai eszköztárat valósítsanak meg, amelynek eredménye, hitünk szerint, a későbbiekben mérhető is lehet.

Dr. Görög István nyá. ezredes
a Pákozdi Katonai Emlékpark
ügyvezető igazgatója

Diákok a Hazáért körúton
Fotó: Faragó László

„Lelkükben megtartották 1956 októbere reménységét és eltörölhetetlen emlékét”

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem számára különleges jelentőséggel bír a 2021-es év. Szeptemberben kezdődött az intézmény 240., ünnepi tanéve: legkorábbi jogelődje, az Institutum Geometrico-Hydrotechnicum 1782-ben alakult meg.

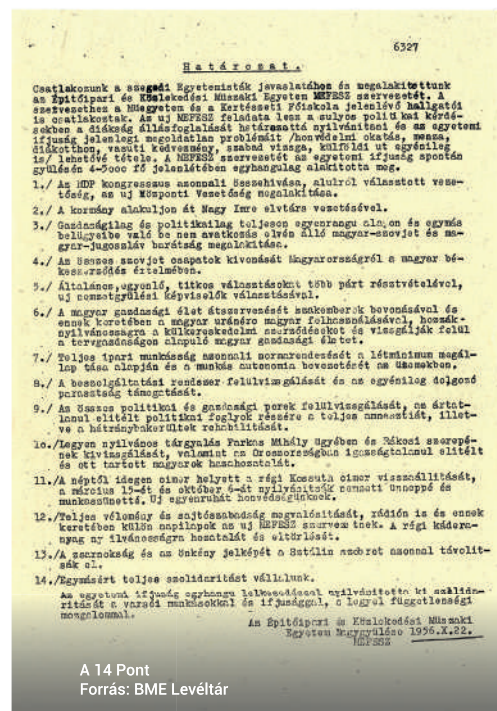
A BME ezáltal a hazai műszaki felsőoktatás bölcsője, amely 240 éve felelősséget vállal a magyar nemzet műszaki kultúrájának fejlődéséért. Történetének újabb jelentős fejezete kezdődött 150 évvel ezelőtt, amikor az uralkodó 1871 nyarán aláírta az új, immár egyetemi rangot elnyert intézmény szervezeti szabályzatát, amely választott vezető (rektor) és testület (Egyetemi Tanács) kezébe helyezte az egyetem irányítását. A Királyi József Műegyetem volt az első műszaki felsőoktatási intézmény a világon, amely nevében az egyetem szót viselte. Végül 65 évvel ezelőtt, 1956. október 22-én több ezer, hazáját szerető magyar ifjú gyűlt össze a Műegyetem Dunaparti központi épületében. Ők foglaltak meg a korabeli események egyik legismertebb dokumentumát, a műegyetemisták pontjait, azaz a politikai berendezkedéssel szembeni követeléseket, amelyek e nagygyűlés hatására kaptak szélesebb nyilvánosságot. Az október 23-án szintén a Műegyetemről induló néma tüntetés pedig a forradalom fővárosi nyitánya lett. Az intézménynek jelentős szerepe volt az 1956-os forradalom és szabadságharc idején. A hallgatók nemcsak a társadalom elégedetlenségének, vál-

tozások iránti igényének megfogalmazóivá és a tömegmozgalom katalizátoraivá váltak, hanem a fegyveres harc kitörését követően is nemzetőrként rendfenntartó szerepet tölthettek be szerte a városban. Maga a Műegyetem fontos szervező-elosztó központként működött. Az oktatói kar támogatta a fiatalokat, november 4-e után pedig mindent megtettek testi épségük, büntetlenségük és diplomájuk megmentéséért, miközben a megtorlások őket is elérték.

A helyet, ahol egykor a történelmet írták, ma hagyományba foglalt tisztelet övezi. Ennek kiemelkedő mozzanata volt, amikor Magyarország Kormánya 2016. október 23-án az egyetemnek az 1956-os forradalom és szabadságharcban betöltött szerepét elismerve történelmi emlékhellyé nyilvánította az intézményt.

Az emlékhely különlegessége több tényezőben rejlik. Ezek közül említésre méltó, hogy az egyetem a rendszerváltást követően szinte azonnal megkezdte polgárainak az 1956-os forradalom és szabadságharc elindításában játszott szerepének méltó megőrzését és bemutatását. Ebben a hagyományörző és közösség-szervező tevékenységben meghatározó

szerepet játszott az 1992-ben alakult Műegyetem 1956 Alapítvány. Működésének egyik első fontos eredménye az 1956-os forradalom és szabadságharc al kapcsolatos, korábban ismeretlen egyetemi dokumentumok felkutatása és közreadása, illetve az eseményeket átélő, alakító egykori hallgatók, oktatók emlékeinek rögzítése és megjelen-

tetése volt. Mindez jelentősen elősegítette a megtorlások során elbocsátott hallgatók és oktatók rehabilitálását, valamint hősi halottaink megnevezését is.

Különleges ajándék és felelősség, hogy a forradalmi hagyomány ápolásában ma is aktív szerepet játszanak az egykori résztvevők. 1956 őszén csak a nappali tagozaton hat és félezen iratkoztak be az akkor működő hat kar valamelyik évfolyamára (az utolsók, akik a Műegyetemen élték át a forradalmi eseményeket, 1961 nyarán diplomáztak és távoztak az intézményből). Ők az úgynevezett történelmi évfolyamok, amelyek tagjai minden évben részt vesznek az egykori nagygyűlés helyszínén az 1990-es évek elejétől rendszeressé vált október 22-i egyetemi, majd a 2000-es évektől már közös állami-egyetemi megemlékezésen. Az ünnepség után a műegyetemisták egykori útvonalán haladva felvonulás idézi fel a fővárosi forradalmi események elindulását jelentő 1956. október 23-i néma tüntetést. A menetben hagyományosan több száz Kárpát-medencei diák vesz részt, akik a Rákóczi Szövetség szervezésében tartott Gloria Victis elnevezésű történelmi vetélkedőre utaznak a magyar fővárosba.

Végül, de nem utolsósorban figyelemreméltó adottság és egyben lehetőség, hogy ma a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem húszezer hallgatója és kétezer oktatója számára napi élmény lépten-nyomon megtapasztalni a történelmet maguk körül. A kampusz területén ugyanis számos 1956-os emlékpont és emléktábla található, a forradalom és szabadságharc műegyetemi eseményeinek különböző mozzanatait felidézve. A Központi épület aulájának padlózatában márványtábla emlékeztet arra, hogy azon

a helyen tartotta az egyetem ifjúsága az október 22-i nagygyűlését. Az épületből kilépve, a kertben 1956-os feliratú, az 50. évfordulón elhelyezett kőszikla állít emléket az eseményeknek, a közelében pedig földbe süllyesztett tábla jelzi, hogy onnan, a Budafoki úti kaputól indult el az 1956. október 23-i felvonulás (a kapun kívül az első rendszerváltó párt által állíttatott emléktábla jelzi ezt az eseményt). Ugyancsak ezen a helyen örököztük meg azoknak az oktatóknak a nevét, akik részt vettek az egyetem forradalmi bizottságában (ez a testület látta el az intézmény irányítását a forradalom és szabadságharc napjaiban). A kerti helyszíneken bensőséges egyetemi megemlékezést szoktunk tartani az október 22-i ünnepség kezdete előtti órákban. Az eddig azonosított hősi halottaink nevét őrzi az a fekete márványtábla, amely a Központi épületbe visszakanyarodva szintén az aulában kapott helyet. Az egyik oldalfalra helyezett emlékpontot minden évben megkoszorúzzák 1956-os ünnepségünk magas rangú résztvevői és az egyetem vezetői, miközben a Műegyetemi Szimfonikus Zenekar Beethovennek a forradalom napjaiban ikonikussá vált Egmont-nyitányát játssza. Az épületből kilépve,

a rakparton található az a nagyszabású 1956-os emlékmű is, amely szintén az 50. évfordulóra készült el, és azóta állami megemlékezés helyszíne a műegyetemi ünnepség előtti percekben. Ma már nem egyetemi helyszín a Szentháromság (Hess András) téri egykori Központi Diákszálló (vári kollégium), amelynek falán tábla emlékeztet arra, hogy ott fogalmazták meg a műegyetemisták az első, akkor még szinte kizárólag szociális és tanulmányi követelményeket tartalmazó programjukat az 1956. október 22-e előtti napokban. A diákhagyományok átadásának szép példája, hogy az egyik kar hallgatói máig elviszik oda az elsőéveseket, felidézve a kar és az egyetem történetének fontos mozzanatait.

1956 szellemiségének a (műegyetemi) fiatalssággal történő megismertetése mindemellett nehéz feladat, és a jövő nagy kérdése, hogyan lesz majd fenn tartható a forradalom emléke az évről évre csökkenő létszámú történelmi évfolyamok nélkül, amikor már csak a kőbe véselt vagy papírra vetett emlékek maradnak.

Batalka Krisztina
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, levéltárvezető

Tapasztalatok és javaslatok az emlékezetpedagógiához

Az alábbiakban néhány rövid gondolatban igyekszem összefoglalni több, mint két évtizednyi történelem- és földrajzoktatás során szerzett pedagógusi tapasztalataimat és javaslataimat a nemzeti emlékezet megőrzéséhez és átadásához kapcsolódó gyakorlat kialakításához. Az emlékezetpedagógia módszertanának kialakításában ugyanis döntő szerepe lehet a pedagógiai tapasztalatoknak és azok megfelelő felhasználásának.

Az emberiség történetével valószínűleg egyidős a közösség emlékezetének kialakulása. Az írásbeliség elterjedése előtt a mitológia és a hozzá tartozó rítusok jelentették a közös emlékezés lehetőségét. A mítoszokba azonban csak azok az elemek épültek be, amelyek nem egy-egy személy, hanem a közösség szempontjából voltak fontosak, átörökítésre méltók. Az írásbeliség teremtette meg annak a lehetőségét, hogy ne csak a közösség, hanem az egyén története és jóval több esemény emléke maradjon az utókorra. Ezt követően

ezek az egyéni sorsok és történelmi epizódok is az emlékezet hordozóivá váltak, miközben a közösségek is növekedtek. A közösségi emlékezet egyre szélesebbé, egyre összetettebbé vált. Egy közösség számára alapvető, hogy legyen összetartó ereje, amelynek egyik nagyon fontos pillére az emlékezet. Az írásbeliség általánossá válása megteremtette annak igényét, hogy az oktatásban a közösségformálás is szerepet játsszon. A középkor folyamán a közösségi emlékezetet a képek, tárgyak jelentették döntő többségében.

A templomi képek és a szobrok váltak az információ hordozóivá, amelyeket a közösség tudott megtölteni verbális tartalommal. A 19. századra az oktatásban megnőtt az írott szövegek jelentősége. Az oktatásban használt információhordozók nagy része ekkoriban már alapvetően az írott szöveg alapú ismeretközlési formához tartozott. A 21. századra ez a tendencia egyre erőteljesebben változik. A 20. században megjelent képi eszközök (fénykép, plakát, film, stb.) korunkra egyre fontosabb szerepet játszanak az információátadásban: kevesebb az írott szöveg, és több a digitális technológián alapuló audiovizuális eszköz.

A nemzeti emlékezet átadásában is egyre jobban érezhető ez az irány. A 19. században jellemző eszközök – tankönyv, képek, tablók, ünnepségek, emlékművek meglátogatása – a digitális világban átalakulóban vannak. A súlypontok is egyre jobban áthelyeződnek. Egyrészt a globalizáció térnyerése nehezíti a nemzeti emlékezet átadásának lehetőségeit, másrészt a technikai változásokkal is lépést kell tartani. Ma már egyre nehezebb a nemzeti emlékezetet elmélyíteni egy tankönyv elolvasásával, egy ünnepi

Iskolai osztályterem - Pécs, 1914
Forrás: Fortepan

műsor megtartásával, vagy éppen egy emlékmű meglátogatásával. A hagyományos átadási formák már kevésnek bizonyulnak ahhoz, hogy a gyerekekben közös nemzeti emlékezetet alakítsunk ki.

Az új módszereknek minden tekintetben figyelembe kell venniük az új generációk információgyűjtési szokásait és érzelmi attitűdjeinek változásait. Történelmi és Nemzeti Emlékhelyeink megismerésekor minden bizonnyal egyre jobban erősíteni kell a digitális interakciók szerepét. A dinamikusabb, rövidebb időkorlátokkal működő pedagógiai módszerek hatékonyabbak lehetnek a hagyományos, tanóra keretű feldolgozáshoz képest. A felnövekvő generáció a korábbiakhoz képest mobilabb, ugyanakkor sok tekintetben kényelmesebb. Elengethetetlen számukra a gyors, rövid, könnyen emészthető digitális tartalom használata. Az emlékezet megőrzése

és átadása módszereinek összeállításakor ezeket mindenképpen figyelembe kell venni. Ennek megfelelően az egyes emlékhelyek fejlesztése során is érdemes volna minderre egyre nagyobb hangsúlyt fektetni a jövőben.

Felnőtt egy olyan generáció, amely a tömegközlekedésben nem a jegyét vagy a bérletét mutatja fel, hanem az okostelefonjára letöltött alkalmazások segítségével utazik. Mindezt az információgyűjtés tekintetében is jelentős mértékben alkalmazza. Sokkal nehezebb a közösségi élmény, a közös emlékezet kialakítása, ha nem vesszük figyelembe ezeket a változásokat. Ennek megfelelően nemcsak a tanórákon gyengül a frontális átadás szerepe, lehetősége, hanem a közösségformálásban is. A mai médiumokon keresztül alkalmazott módszerek alapvetően nem egy külső, közösségi élményen keresztül érik el az egyént, hanem belső késztetést indítanak el a digitá-

lis tartalmakon keresztül. Ezáltal azt az élményt nyújtják, hogy az emlékezet nem külső hatásra rögzül, hanem belső motivációból ered. Növekszik tehát a szerepe az egyéni és a kisebb csoportos emlékezet átadásának, mint ahogy az oktatásban is jól működik az általában négy fős kooperatív kiscsoportok kialakítása. Az emlékhelyek, emlékművek fejlesztésénél akár ezekre a pedagógiai – emlékezetpedagógiai – lehetőségekre is gondolni kell.

A nemzeti emlékezet megőrzésének és átadásának módszertanában tehát a nagy közösségi élményeken túl érdemes jóval nagyobb hangsúlyt fektetni a digitalizációra és a kiscsoportos vagy akár az egyéni elérésre, élményátadásra is.

Takács Róbert
NÖRI, emlékhely referens
történelem- és földrajztanár

Iskolai „okos” osztályterem, 2021
Forrás: Wikimedia Commons

Diákcsoportok a Nemzeti Gyászparkban

A budapesti Új köztemető 298-as, 300-as és 301-es parcellája Magyarország második világháború utáni történelmének egyik legfontosabb szimbolikus tere. Itt nyugszik a háború után kialakuló kommunista diktatúra áldozatainak jelentős része, és az 1956-os forradalmat követő megtorlások során kivégzett személyek többsége is.

Az emlékhely 2016-ban kiegészült egy modern látogatóközponttal. A 301 nyírfa között megbújó „rejtett doboz” mind külső, mind belső megjelenésében illeszkedik a kegyelet és a gyász e kiemelkedő jelentőségű helyéhez. Az épület tervezésekor az emlékezés méltó terének kialakítása mellett fontos célkitűzésként szerepelt, hogy csoportok számára tartandó előadá-

sok helyszínékként is szolgálhasson. A három parcella és a látogatóközpont alkotja a Nemzeti Gyászparkot, amelynek fenntartási és üzemeltetési feladatait a Nemzeti Örökség Intézete látja el.

A látogatóközpont megnyitása óta a Nemzeti Örökség Intézete rendszeresen fogad diákcsoportokat, hogy történész munkatársai segítségével

egyrészt bemutassa az 1956-os forradalmat követő megtorlások eseményeit, másrészt a három parcella történetén keresztül egyfajta áttekintést adjon az 1945 és 1989 közötti időszakról.

Az itt elérhető program két részből áll. Először a látogatóközpontban különböző kisfilmek, animációs filmek segítségével mutatjuk be az emlék-

Előadás a Nemzeti Gyászpark látogatóközpontjában
Fotó: Kapusi Zoltán

helyhez kapcsolódó történeti hátteret, majd a három parcella területén vezetett sétát tartunk a csoportok számára. Ennek során egy-egy sírnál megállva az ott nyugvók személyes történeteinek keresztül igyekszünk képet adni az 1950-es évek Magyarországról. A teljes program 60 percet vesz igénybe.

Ezen kívül a látogatóközpont belső terében, illetve kívül a főbejárat melletti falon érintőképernyős felületek is rendelkezésre állnak a látogatók számára. Ezeket keresztül is változatos tartalom érhető el, többek között dokumentumfilm részletek, az áldozatok hozzátartozóival készült interjúk, vagy éppen a Nagy Imre miniszterelnök és társainak 1989-es újratemetésekor készült felvételek. A felületeken elérhető egy adatbázis is, amely valamennyi beazonosított személy adatait tartalmazza, akiket ezekbe a parcellákba temettek el.

Az érintőképernyőkön lévő tartalmak egy része a Nemzeti Gyászpark weboldalán is hozzáférhető (301.nori.gov.hu), amely a tanárok és diákok számára lehetővé teszi a program során látottak, hallottak tantermi keretek között történő feldolgozását is.

A Nemzeti Gyászparkba látogató diákok száma 2016 és 2019 között átlagosan évi 6600 fő (átlagosan 75 csoport/év) volt. Három időpontot lehet kiemelni, amikor a legnagyobb az érdeklődés a Nemzeti Emlékhely iránt: február 25. (a kommunizmus áldozatainak emléknapja), június 16. (Nagy Imre miniszterelnök és társai újratemetésének évfordulója), illetve október 23. (az 1956-os forradalom évfordulója). Ez utóbbi időszak az, amikor a legtöbb diák ellátogat a Nemzeti Gyászparkba. Ugyanakkor tudatosan törekszünk arra, hogy a diákcsoportok ne csak ezekben a kiemelt időszakokban látogassanak el hozzánk, hanem akkor

is, amikor az iskolai tananyagban erről a korszakról tanulnak. A pedagógusok számára is segítséget jelenthet, hogy a Nemzeti Gyászparkban elérhető program élményszerűbbé tehető, és jól kiegészítheti az iskolában elsajátított tudásanyagot.

Sajnos a 2020-as évre a pandémia nyomta rá a bélyegét, amelynek következtében hosszú ideig a látogatóközpont is zárva tartott. 2021-ben, az újraindítást követően újra teljes kapacitással várjuk a látogatókat. Csoportokat előzetes időpont egyeztetés alapján a hét minden napján tudunk fogadni a Nemzeti Gyászparkban és a látogatóközpontjában egyaránt.

Szabó Viktor PhD
NÖRI, Idegenforgalmi Osztály,
osztályvezető

Előadás diákoknak a Nemzeti Gyászparkban
Fotó: Kapusi Zoltán

Kincskereső játék a Fiumei Úti Sírkertben

Az 1849-ben megnyitott Fiumei Úti Sírkert a maga mintegy 56 hektáros területével nagyszerű helyszínként szolgálhat a kalandra és felfedezésre vágyók számára is. A sírkertbe látogatók olyan jeles személyek síremlékeit tekinthetik meg, mint például Jókai Mór, Kossuth Lajos vagy éppen Blaha Lujza. A Nemzeti Örökség Intézete által kínált programok egyike, a kincskereső játék többek között a felsorolt személyek síremlékéhez is elvezeti a látogatókat.

A Fiumei Úti Sírkertbe évente több száz gyermekcsoport, osztály érkezik, akik rendhagyó történelemóra keretében ismerkednek meg a helyszínnel és az ott nyugvók élettörténetével. Habár ezeken a foglalkozásokon is megjelenik a játék, mégsem tud akkora hangsúlyt kapni, mint a már több éve létező kincskereső játék esetében.

A Fiumei Úti Sírkert rendkívül izgalmas terület, gyerekszemmel is érdekes, rengeteg felfedeznivalóval. A kincskereső játék éppen ezek miatt született meg. Elsősorban azoknak szól, akik nem vezetett séta keretében, hanem önállóan, játékosan, a kutatás és felfedezés örömeit keresve ismerkednének meg a temetővel.

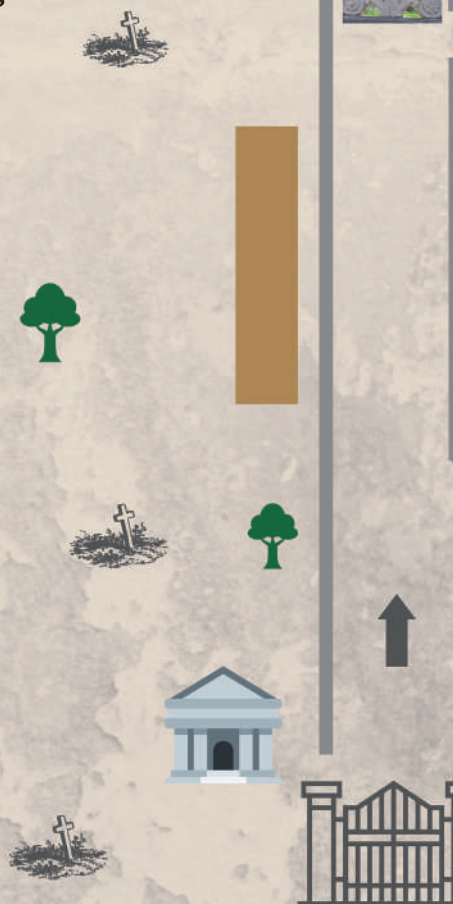
A játék során a résztvevőket egy kitárlt karakter, Bence kalauzolja, aki egy városi legendának jár utána, és annak minden részletét a blogján teszi elérhetővé. Bence jóbarátjával vágott neki a kalandnak, az ő tapasztalataik segítik a játékosokat az út bejárásában és a furfangos feladatok megoldásában.

A nyomozásra vállalkozók egy feladatlap segítségével vághatnak neki a kalandnak, amelyen Bence instrukciói szerepelnek. Emellett információ

kártyák, puzzle és egy kincses térkép is segít a rejtély megoldásában. A kincses térképen a feltüntetett utak és a szimbólumok mutatják a helyes irányt és a következő állomás helyszínét. A térképen gróf Batthyány Lajos mauzóleumának helyét oroszlán jelöli, mivel a miniszterelnök síremlékén is megtalálható ez az állat. További példaként említhetjük a tölgyfalevelet makkokkal, amely Arany János költő nyughelyére való utalás, a sírja mellett található két nagy tölgyfa miatt.

A játék során egy kerettörténetbe ágyazva a résztvevők a sírkert több fontos síremlékét és mauzóleumát is felkereshetik, azokat alaposabban megtekinthetik, olyan részleteket is felfedezhetnek rajtuk, amelyeket máskor lehet, hogy nem is vennének észre. A feladványok helyes megfejtésével a nyomozók eljuthatnak az utolsó állomáshoz, ahol egy rövid vers megfejtésével megtalálhatják az elrejtett kincsesládát, benne a kincssel.

A játék célja nemcsak a szórakoztatás, hanem a tanulás, az ismeretek bővítése is. Életünk során ugyanis tudásunk körülbelül 80 százalékát informális módon szerezzük, és ebbe

A Fiumei Úti Sírkert kincses térképe
Forrás: NÖRI

a tudásszerzési formába tartozik a nyomozós, kincskereső játék is. Ezeknek a játékoknak ugyanis nemcsak a rejtély megoldása a célja, hanem az információ átadása is, amely jelen esetben egy nemzeti emlékhely felfedezését is jelenti. A nyomozójátékok középpontjában mindig egy rejtély áll, amelyet a program során a látogatóknak, résztvevőknek játékos módon kell megoldaniuk, és közben

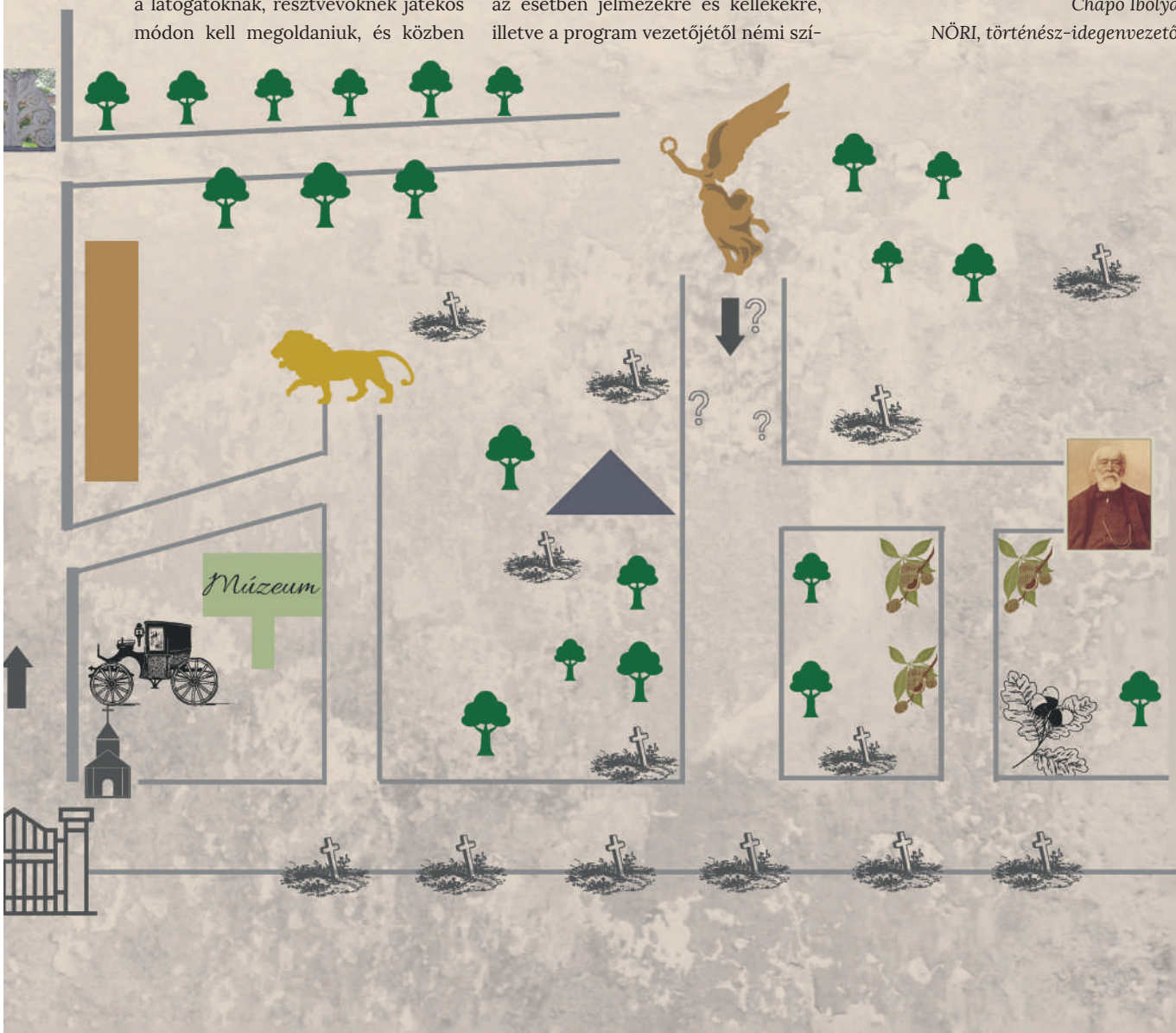
szórakozva bővül tudásuk. A kutatás és felfedezés során felszabadultan és lazán közlekednek a sírkert területén, szinte észre sem veszik, hogy közben tanulnak.

A hazai múzeumpedagógiában a nyomozós játék egyre népszerűbb, amelyet szerepjátékkal lehet még izgalmasabbá, érdekesebbé tenni. Ebben az esetben jelmezekre és kellékekre, illetve a program vezetőjétől némi szí-

nészi készségre is szükség van. A sírkerti játék a későbbiekben akár ilyen jellegű kiegészítéssel is bővíthet.

A program elsősorban a fiatalabb korosztályt célozza meg, de a nyomozójáték a gyerekeket kísérő és a velük együtt játszó, felfedező szülőknak is kellemes kikapcsolódást nyújthat.

Chapó Ibolya
NÖRI, történet-sz-idegenvezető

Pedagógus Arcképcsarnok

A Fiumei Úti Sírkertben a számos ismert politikus, tudós, író, költő, művész, katona és mártír között megannyi más nagyság is nyugszik, többek között a pedagógus szakma legnagyobb alakjai közül is jónéhányan. Ezúttal az ő síremlékeiből állítottunk össze rövid válogatást.

Péterfy Sándor (Nemescsó, 1841. augusztus 5. – Pándorfalu, 1913. augusztus 10.)

9-1-14. számú sírhely

A magyarországi népnevelés ikonikus alakjának, a pedagógiai irodalom megteremtőjének, számos tankönyv szerzőjének és az Eötvös-alapítvány kezdeményezőjének, a „magyar tanítók atyjának”, Péterfy Sándornak a síremlékét Istók János (1873–1972) szobrászművész alkotta. A neves pedagógus a többszöri kérések ellenére mindig elzárkózott attól, hogy portrészobor készüljön róla. Ezt azzal indokolta, hogy nem tartja magát érdemesnek rá. Halálakor családja táviratozott Istók János szobrászművésznek, hogy készítsen halotti maszkot az elhunytól. A halál beállta után nem sokkal levett arcmlinta készítésének szokása a 19. században és a 20. század első harmadában élte virágkorát. A síremléken található büszt az elhunyt halotti maszkja nyomán készült. A talapzaton Rákos István tanító, költő sírverse olvasható: „Neved márványba véste / a hálás kegyelet. / Szíved sok nagy művében / megírtad te magad / áldásos életed!” Az emlékmű ünnepélyes átadására 1917. június 28-án került sor.

Zirzen Janka (Jászberény, 1824. május 23. – Budapest, 1904. december 28.)

29/1-1-39. számú sírhely

A magyar nőnevelés egyik legkiemel-

kedőbb alakjának, Zirzen Jankának síremlékét az Erzsébet Nőiskola (mai Teleki Blanka Gimnázium elődje) állította egykori alapítójuk és vezetőjük sírhantja fölé az örök emlékezet és hála jeleként. A síremlék megtervezését Bory Jenőre bízták, aki ekkor a Stróbl Alajos által vezetett szobrászati mesteriskola növendéke volt. Az itt töltött évei alatt készítette el az egyik legkiemelkedőbb funerális alkotásaként számon tartott Zirzen Janka-síremléket, amelyre több tervet is készített, ezek egyikét Székesfehérvárott állították ki. A több, mint két méter magas, carrarai márványból készült síremlék domborműve Zirzen Janka portrészobrát ábrázolja: a pedagógus egy széken ül, előtte kis leánya készül virágcsokrot átadni neki. A síremlékművészetben a portré megjelenítése a halál helyett az életre utal, az egykor élt személyre emlékeztet. Az ábrázolt alak mellett gyakran jelennek meg az elhunyt jellemző, az életművét reprezentáló tárgyak, eszközök, jelképek, illetve az életutat szimbolizáló alkotások is. A portréhűséggel ábrázolt pedagógusnő előtt álló leány a tanítványokat szimbolizálja, a kezében tartott csokor pedig az áldozatkész munkáért érzett hála és köszönet jelképe. A sírszobrot 1910. május 22-én leplezték le ünnepélyes keretek között az Erzsébet Nőiskola valamennyi növendéke jelenlétében.

Péterfy Sándor sírja
Fotó: Gedai Csaba

Zírzen Janka sírja
Fotó: Gedai Csaba

Bitter Illés (Apar, 1868. október 22. – Pécs, 1939. szeptember 26.)

34-1-41. számú sírhely

A magyar ciszterci szerzetes Szent Imre herceget, a magyar ifjúság védőszentjét ábrázoló síremlékszobra méltó módon állít emléket a neves pedagógusnak, aki pedagógiai munkássága mellett kiváló szervezőtevékenységet is folytatott. Ő hozta létre a Foederatio Emericánát – a katolikus magyar egyetemi és főiskolai hallgatók szövetségét, ő alapította meg a Katolikus Tanáregyesületet, és első igazgatója volt az 1912-ben újtára indított Ciszterci Szent Imre Gimnáziumnak. A „művészpárcellák” területén található síremlék Bory Jenő alkotása. A magyar szent alakjának síron való ábrázolása egyedinek számít a sírkertben. A majd másfél méteres mészkő

posztamensen Szent Imre carrarai márványból faragott büsztje látható. A síremlék avatására és beszentelésére 1942 szeptemberében került sor.

A piarista, avagy a kegyestanítórend

Bal falsírbolt 155. számú sírhely
A kegyestanítórend régi sírboltja a temető bal oldali falsírboltjainak egyikében létesült, amely számos neves piarista tudós és tanár nyughelye. Itt nyugszik többek között Czirbusz Géza, Pivár Ignác és Szepesi Imre is. A különleges szépségű, reprezentatív síremléket Gottgeb Antal építómester emelte 1878-ban, neogótikus stílusban. A középkori szárnyas oltárokat idéző építmény tornyai közötti oromzati fülkében eredetileg Szűz Mária szobra állt, amely sajnos mára elveszett. Az alatta található fülkében Krisztus sirba tételének domborműve látható. A homlokzat középső csúcsívébe a Piarista rend Mária-monogramos címere került: a címerpajzsban Szűz Mária monogramját alkotó, egymásba fonódó M és A betűk, kereszttel ékesített korona, és a görög MP ΘΥ betűk, a Mété

Bitter Illés sírja
Fotó: NÖRI

Theou (Isten Anyja) szavak nagybetűs rövidítése látható. Az építmény kétoldali „szárnyának” fülkéiben az elhunytak neve olvasható. A síremléket az idei évben újjáta fel a Nemzeti Örökség Intézete.

Farkas Edit
történész-idegenvezető

A régi piarista sírbolt
Fotó: Gedai Csaba

KATOLIKUS MEMENTÓK AZ EGYKORI KÖZTEMETŐBEN

A NÖRI Füzetek új számai

Noha csak 1868-tól írta elő törvény, hogy a keresztény felekezetek tagjainak vegyesen kell használniuk a temetőket, a mai Fiumei Úti Sírkert 1847-es létesítésekor már ez volt a hatóságok célja. Csupán a görögkeleti vallású szerbek, görögök és románok tartottak fenn egy ideig elkülönített temetkezési helyet. Mivel Pest lakossága legnagyobb arányban a római katolikus felekezethez tartozott, az idők során számos katolikus mementóval gazdagodott a sírkert.

A teljes egészében nemzeti emlékhelyé nyilvánított különleges temető 2016-tól áll a Nemzeti Örökség Intézete vagyonkezelésében. A NÖRI fontosnak tartja a tevékenységi köréhez kapcsolódó helyszínek bemutatását. NÖRI Füzetek című kiadványsorozatának két legfrissebb száma (sorrendben immár a 28. és a 29.) a sírkert katolikus mementóiból ad válogatást abból az apropóból, hogy a sírkert két központi kegyhelye is megújult az idén, ahogyan az a borítóképeken is visszaköszön.

Befejeződött a Krisztus Urunk Menyinybemenetele temetőkápolna felújítása, amivel teljessé vált a sírkert bejáratát övező épületek (Porta, Infópont, Főépület) rendbetétele, de a NÖRI több évtizedes adósságot törlesztett a magyar kultúra nagy alakjainak síremlékei között szerényen meghúzódó központi kereszt felújításával is. A 2021-ben Budapesten rendezett 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus tiszteletére a nyáron kiemelt feladatának tekintette a feszület és talapzatának restaurálásán túl környezetének megújítását is. Ennek eredményeként méltó emlékezésre lehetőséget adó, ugyan-

akkor összetett szimbolikát hordozó szakrális tér született, amely a magyarság megmaradása és a kereszténység összefonódására is utal. A kiadványból kiderül, milyen szimbolika mentén készültek a tér újonnan épített elemei, és milyen szellemiséget követnek azok az üzenetek, amelyeket a kereszthez vezető, keresztet formázó négy út járószintjébe sülyesztettek. A térhez kapcsolódó szecessziós Malosik-mauzóleum szintén megújult, amelynek műves kápolnáját egyúttal a látogatók előtt is megnyitották.

Bár a temetőben egyházi parcella vagy sírkert soha nem volt, számos szerzetesrend váltott itt sírboltot az utóbbi másfél évszázadban, jellemzően azok, amelyeknek fővárosi rendházuk vagy gimnáziumuk volt, ugyanakkor közösséggyarapító tevékenysége miatt több pap és szerzetes is különálló díszsírhelyet érdemelt ki. A bemutatott síremlékek között találjuk a piaristák (kegyestanítórend) régebbi, neogótikus síremlékét, illetve a Hüttl Dezső tervezte klasszicizáló újabbat is, amelyet a második világháborúban bombatalálat ért és megmaradt darabjaiból gondolták újra. E két síremlék is

frissen rendbe téve várja az emlékezőket, a Piarista Rend Magyar Tartománya fennállásának 300 éves jubileuma tiszteletére.

A kiadványokból kiderül, hogy a karmeliták sírboltjának Major Károly által jegyzett különleges csempeképe miként kapcsolódik a rend történetéhez, vagy, hogy mit jelent a jezsuiták sírboltját jelölő Jézus-alak kívül ragyogó szíve. Annak is utána lehet járni, hogy ki volt „Magyarország sajtóapostola”, kinek tervezett különleges sírkövet Schickedanz Albert, továbbá ki kapott impozáns sírhelyet Móríc Zsigmond és Babits Mihály előkelő nyughelye között. Azoknak a papoknak a síremléke és életútja is feltárul a kiadványokban, akik a művészet és a tudomány területén alkottak maradandót: olvashatunk „a magyar Horatiuszról”, a modern magyar történettudomány megalapozójáról, valamint a római Magyar Történeti Intézet megálmodójáról. Vegyék hát kézbe a két kiadványt, és ismerjék meg a Fiumei Úti Sírkert egy másik arcát!

Gyökös Eleonóra
NÖRI, tudományos munkatárs

Nemzeti Örökség
Intézete

Nemzeti
Sírkert

Történelmi és Nemzeti
Emlékhelyek

Nemzeti
Gyászpark

Fiumei Úti
Sírkert

Salgótarjáni utcai
zsidó temető

NEMZETI EMLÉKHELY
ÉS KEGYELETI BIZOTTSÁG